

NA SVETOST POZVANI

Pastoralne smjernice HBK na početku trećeg tisućljeća

UVOD

1. U Apostolskom pismu “Ulaskom u novo tisućljeće” Sveti Otac Ivan Pavao II. ističe: “Prije svega, bez oklijevanja kažem da je perspektiva u koju treba smjestiti čitav pastoralni hod *svetost*” (NMI 30). On govori također s kakvim je dalekosežnim posljedicama takva zamisao povezana: “Uistinu, staviti pastoralno planiranje pod znak svetosti, izbor je prepun posljedica. Znači izraziti uvjerenje da bi, ako je krst istinski ulaz u Božju svetost, pomoću ucjepljenja u Krista i po nastanjenju njegova Duha, bilo besmisleno zadovoljiti se životnom prosječnošću živeći pod znakom minimalističke etike i površne religioznosti. Pitati katekumena: ‘Želiš li primiti krst?’, istodobno znači: ‘Želiš li biti svet?’; znači na put postaviti radikalnost Govora na gori: ‘Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski! (Mt 5, 48)’ (NMI 31).

2. Drugi vatikanski sabor je također istaknuo da “su svi u Crkvi pozvani na svetost, bilo da pripadaju hijerarhiji, bilo da ona njima upravlja, prema riječima Apostola: ‘Ovo je Božja volja, vaše posvećenje’ /1 Sol 4, 3; usp. Ef 1, 4/” (LG 39). Dakako, taj jedinstveni poziv svaki kršćanin mora ostvarivati “prema svojim darovima i službama” (LG 41), tj. u skladu sa svojim životnim prilikama, dužnostima i okolnostima. Slijedeći to koncilsko učenje, Sveti Otac snažno ističe da se taj ideal kršćanske svetosti “ne smije pogrešno shvatiti, kao da bi uključivao neku vrstu izvanrednog života koji mogu živjeti samo neki ‘velikani’ svetosti”. Naprotiv, “putovi svetosti su mnogostruki i prikladni pozivu svakog čovjeka”, zbog čega on zahtijeva “da se svima na uvjerljiv način ponovno ponudi to ‘visoko mjerilo redovitog kršćanskog života’” (NMI 31).

3. Odgovarajući na taj poziv i zahtjev Svetog Oca, mi hrvatski biskupi želimo ovim Pastoralnim smjernicama upravo potaknuti čitavu našu Crkvu na intenzivnije i cjelovitije pastoralno djelovanje u perspektivi svetosti. Doista, pastoral Crkve ne može ni imati uzvišeniji cilj nego što je svetost, na koju nas naš Gospodin Isus Krist poziva riječima: “Budite, dakle, savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!” (Mt 5, 48). Čitavo poslanje Crkve je usmjereno prema tom uzvišenom cilju, koji ona ostvaruje trostrukom službom. Navješćujući Kristovu radosnu vijest u svakom vremenu i prostoru, slaveći otajstva vjere koja joj je On povjerio i svjedočeći njegovu pastirsku ljubav prema svakom čovjeku, a posebno prema slabima i ugroženima, Crkva vrši službu posvećivanja kojom čitavu stvarnost uzdiže i vraća božanskom Izvoru. Stoga, planirati pastoral u perspektivi svetosti znači, prije svega, uočiti i podržati ono što je dobro i vrijedno u dosadašnjem vršenju ove trostruke službe, a odstraniti što ne zadovoljava, te uvesti ono što nam Duh nadahnjuje kao neophodno u sadašnjem trenutku naše povijesti. Ovim Smjernicama želimo upravo na to troje upozoriti, s ciljem, kako smo rekli, da naš pastoral još jače stavimo u službu svetosti svega naroda Božjega.

Budući da su Smjernice upućene svima koji su na bilo koji način uključeni u pastoralno djelo naše Crkve, očekujemo da se u njima pronađe svaki pastoralni djelatnik: biskup i svećenik, redovnik i redovnica, vjeroučitelj i župni kateheta, kao i svaki vjernik laik, svi u skladu sa svojim pozivom, službom i odgovornošću u Crkvi i za Crkvu.

KRŠĆANSKA SVETOST

BOG DAROVATELJ I OBNOVITELJ SVETOSTI

Bog je jedini svet

4. O svetosti je moguće govoriti samo u odnosu prema Bogu koji je “triput svet” (usp. Iz 6,3). To znači da svetost pripada prvotno Bogu koji je toliko svet, da čovjek u svojoj nečistoći i grješnosti ne može pred njim opstati (usp. 1 Sam 6, 20; Job 15, 14-16; Lk 5, 8)). No, on je također milosrdan i spreman na oprostjenje (usp. Hoš 11, 8 sl.), što nam je iskazao na nenadmašiv način u Isusu Kristu, kojega Sv. pismo naziva Svecem i Pravednikom (usp. Mk 1, 24; Dj 3, 14).

Dok je u izvornom smislu svet samo Bog, sva su ostala bića sveta u mjeri u kojoj mu pripadaju i imaju udjela u njegovoj svetosti. Bog je sve stvorio i stoga mu sve i pripada. Stoga psalmist pjeva: “Gospodnja je zemlja i sve na njoj, svijet i svi koji na njemu žive” (Ps 24, 1). U tom smislu su svete i pojedine stvari, kao što su zakon, savez, hram i sve ostalo što je izabrano da na poseban način pripada i služi Bogu. A između svega stvorenoga čovjek je svet na neusporediv način, jer: "Na svoju sliku stvorio Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvorio, muško i žensko stvorio ih" (Post 1, 27). Štoviše, Bog je sve što je stvorio i što samo njemu pripada, povjerio čovjeku da svime gospodari i upravlja (usp. Post 1, 28 – 30).

Griješ - oskrnuće svetosti

5. No, čovjek je grijehom oskrnuo svoju svetost, a time i svetost svega stvorenoga, zbog čega je “stvorenje podvrgnuto ispraznosti, ne svojevrijedno, nego od onoga koji ga podvrgnu” (Rim 8, 20). Griješ naših praroditelja i naši osobni grijesi proizlaze iz nepoštivanja Boga Stvoritelja i onoga što samo njemu pripada. Griješ je uzeti u ruke zakon koji je Božji, odnositi se prema životu kao da mu je izvor čovjek, a ne Bog, postaviti se apsolutnim gospodarom stvorenja koja nam je Bog povjerio samo na čuvanje i upravljanje, uskratiti Bogu posvemašnju predanost i poslušnost, ponašati se kao da nismo njegovi stvorovi u koje je on usadio svoju sliku.

6. U raznim vremenima postojali su različiti oblici grijeha i njegovih posljedica. U tom smislu i naše vrijeme ima svoje specifične grijehove. To su, spomenimo samo neke, sve veće bogaćenje na jednoj strani i sve veće siromaštvo na drugoj. Tak-

vo žalosno stanje pogađa i naše hrvatsko društvo opterećeno, pored toga, posljedica- ma i grijesima nametnutog nam rata koji u dušama i srcima mnogih branitelja, prog- nanika, izbjeglica i građana još uvijek traje. Korupcija, droga, alkohol, nemoral, po- hlepa, neodgovornost za opće dobro, bespoštedna borba za vlast i vlastite interese, te- rorizam i uništavanje okoliša - sve su to oblici grijeha koji oskvrnjuju svetost, jer po- vrjeđuju istinu, pravdu i ljubav.

U nijekanju svetosti treba tražiti korijen svakom relativizmu vrijednosti, sva- kom ateizmu i sekularizmu kojima je prožeto naše vrijeme i društvo. Težnja da se iz- gradi svijet bez Boga nije moguća bez odbacivanja i nijekanja svetosti. Zbog toga u tvrdnji: "Danas više ništa nije sveto", leži najdublji korijen krize suvremenog svijeta i čovjeka.

7. Od uskraćivanja poslušnosti Bogu i od nepoštivanja svetosti nisu pošteđeni ni sinovi Crkve. Stoga je Crkva u godini Velikog jubileja "željela dozvati u sjećanje nevjernosti kojima su tolika njezina djeca tijekom povijesti zatamnili njezino lice, lice Kristove zaručnice", kaže Ivan Pavao II., te zaključuje: "To 'čišćenje spomena' osnažilo je naše korake na putu prema budućnosti čineći nas i poniznijima i budnijima u našem prijanjanju uz Evanđelje" (NMI 6). Zajedno s općom Crkvom i Crkva u hrvatskom narodu uključila se u proslavu Velikog jubileja kršćanstva, povezujući to s pokajanjem za grijeha prošlosti, sa slavljinama euharistijskih kongresa i s djelima lju- bavi. Tako osnaženi željeli bismo krenuti u susret izazovima novog tisućljeća, uzda- jući se u trajnu prisutnost i pomoć Uskrsnulog Gospodina.

Božja ljubav i milosrđe - temelj naše nade

8. Temelj naše vjere su Božja ljubav i milosrđe prema čovjeku kojeg Bog nije napustio kad ga je on grijehom uvrijedio, nego je poslao svoga jedinorođenoga sina Isusa Krista, čiji su dolazak u tijelu tijekom povijesti izabranog Božjeg naroda naviještali proroci, a Djevica Marija ga je u punini vremena začela po Duhu Svetom i ro- dila. On, jedinorođeni Sin Očev, navijestio nam je i objavio svojim riječima i djelima jednog Boga u tri osobe, angažiranog u djelu posvećenja i spasenja čovjeka. On, koji nije došao da bude služen, nego da služi, živio je među nama kao Dobri Pastir koji je došao potražiti izgubljeno. A u svojoj velikosvećeničkoj žrtvi na križu ispunio je sve žrtve koje su ljudi prinosili kao zadovoljštinu za svoje grijeha, pomirio nas s Bogom i vratio nam izgubljeno dostojanstvo djece Božje. Tako je sam sebe posvetio radi našeg posvećenja, kako je rekao prije svoje muke: "Ja sebe samog posvećujem za njih da i oni budu posvećeni istinom" (Iv 17, 19). Molio je istovremeno i Oca: "Posveti ih istinom; tvoja je riječ istina" (Iv 17, 17). A nakon svoga slavnog uskrsnuća i uzašaš- ća, poslao je Duha Svetoga, da dovrši djelo našeg posvećenja i spasenja.

Crkva nastavlja Kristovo posvetiteljsko djelo

9. Kristovo posvetiteljsko djelo u svijetu, po njegovoj volji i poslanju, nastav- lja Crkva. Ona "je, ..., po nauci vjere trajno sveta. Jer je Krist, sin Božji, koji se s Ocem i Duhom slavi kao 'jedini Sveti', ljubio Crkvu kao svoju zaručnicu i dao samo- ga sebe za nju da je posveti (usp. Ef 5, 25-26), i združio je sa sobom kao svoje tijelo i obasuo je darom Duha Svetoga na slavu Boga" (LG 39). Na taj način Crkva je ospo- sobljena i ovlaštena da u povijesti na svakom mjestu i prema svakom čovjeku vrši

istu posvetiteljsku službu koju je Krist ustanovio. Ona svojim propovijedanjem, pokom i napose životnim svjedočanstvom svojih vjernika nastavlja isto Kristovo najestiteljsko i proročko poslanje; dnevnim prikazivanjem Kristove žrtve na križu i dijeljenjem otajstava vjere koje je On radi našeg posvećenja ustanovio, obnavlja njegovu svećeničku službu, a brigom za siromašne i ugrožene, zauzimanjem za pravdu i mir, promicanjem međuljudskog bratstva i solidarnosti pokazuje ljudima lice Dobrog Pastira i Milosrdnog Oca.

Njezina je vjerodostojnost to veća što su svetošću koja joj je od Krista darovana prožetiji njezini članovi koji “moraju uz Božju pomoć živeti držati i usavršavati svetost koju su primili” (LG 40). Stoga je potrebno da se pojedini vjernici i zajednice obilno i trajno koriste sredstvima posvećenja kao što su čitanje Svetoga pisma, sudjelovanje na nedjeljnoj euharistiji, česta sv. ispovijed, molitva, askeza, strpljivo podnošenje tegoba svakodnevnog života, život evanđeoskih savjeta. Primjer mnogih svetaca, među kojima su i oni potekli iz Crkve u Hrvata, stoje pred svima, pojedincima i zajednicama, kao trajan uzor i nadahnuće za život svetosti. Papa je tijekom Velikog jubileja neumorno stavljao pred nas uzore svetaca, te u Godini milosti Gospodnje mnoge proglasio svetima i blaženima. Među njima je 1998. godine uzdigao na čast oltara i našeg slugu Božjega kardinala Alojzija Stepinca, pa nas i na taj način pozvao na intenzivniji život svetosti.

SVETOST IMA SVOJU POVIJEST I GEOGRAFIJU

Svetost u svjetlu utjelovljenja

10. Vjernost kršćanskom načelu utjelovljenja obvezuje Crkvu na posredovanje Kristova spasenja čovjeku koji živi u konkretnim povijesnim prilikama. Spasenje koje nam je Sin Božji darovao svojim utjelovljenjem ima, naime, svoju povijest i geografiju. To znači da je i za nas planiranje pastoralna u perspektivi svetosti nerazdvojivo od pitanja: Kako ostvarivati svetost u našoj povijesnoj, društvenoj i kulturnoj situaciji? U mnogome su naše prilike slične onima u ostalim europskim zemljama, u kojima već preko tisuću godina odjekuje Radosna vijest, a danas su izložene snažnom utjecaju “sekularizacije”, sa svim posljedicama koje tu suvremenu pojavu prate. Riječ je, između ostaloga, o relativističkom i skeptičkom odnosu prema istini, o praktičkom ateizmu i indiferentizmu, o naglašenom individualizmu i hedonizmu, o sektama i novim religioznim pokretima, o vjerskom i moralnom sinkretizmu i eklektizmu, o sve učestalijim “izvanrednim pojavama” kao što su “ukazanja” i “objave”, o želji da se spasenje postigne bez križa i istinskog obraćenja, o otvorenom ili prikrivenom potiskivanju Boga iz životnog vidokruga. Iako takve i slične pojave nisu u nas u onoj mjeri raširene kao u ostalim europskim zemljama, ipak postoji dovoljno razloga da i mi osjetimo kao svoje pitanje naše braće iz raznih europskih zemalja: Kako evangelizirati “sekulariziranu” Europu?¹ te se na sličan način zapitamo: Kako evangelizirati našu domovinu Hrvatsku u kojoj su sve vidljivije i zamjetljivije posljedice sekularizacije i tragovi sekularizma?

¹ usp. Vijeće biskupskih konferencija Europe, *Evangelizirati “sekulariziranu” Evropu*, Zagreb 1986.

Svetost u našem narodu

11. Kao u ostalim europskim zemljama, i u nas je trinaeststoljetno propovijedanje i življenje Evanđelja ostavilo duboke tragove svetosti. Sjetimo se samo naših proglašanih svetaca: Nikole Tavelića, Leopolda Bogdana Mandića i Marka Križevčanina; naših blaženika: Augustina Kažotića, Ozane Kotorske, Gracija iz Mua i već spomenutog Alojzija Stepinca, kao i brojnih slugu Božjih, ali i mnogih bezimernih vjernika iz svih slojeva Božjega naroda, koji su svojim dosljednim nasljedovanjem Isusa Krista u svom životnom stanju bili primjer svetosti svojim suvremenicima. Oni su nam danas i pouzdani zagovornici kod Boga i uzori koji nas svojim misionarskim žarom, poniznim služenjem braći, življenjem Evanđelja u svakodnevnici, a neki i mučeništvom, potiču, nadahnjuju i pozivaju na bezuvjetnu vjernost i odanost Isusu Kristu i njegovoj svetoj Crkvi. Bit će potrebno u nadolazećim vremenima više razmatrati njihove živote i djela koja je milost Božja u njima proizvela, kako bismo u našem vremenu mogli biti ono što su oni bili u svome. Njihov je uzor napose potreban mladima, izloženim tolikim zavodljivostima Zloga, koji na njihove mladenačke duše posebno vreba. Potičemo, stoga, sustavno istraživanje i prikladno predstavljanje povijesti kršćanske svetosti u našem narodu, a sve u duhu drevne mudrosti koja je u povijesti otkrila učiteljicu života.

To nam se nastojanje čini to potrebnijim, što je u nas naglašenija sklonost zanemarivati povijesne korijene, kako narodne, tako i religiozne. Prema takvim tendencijama nipošto ne smijemo ostati ravnodušni, jer “zaborav vlastitog čina rođenja i vlastitog skladnog razvoja uvijek nosi opasnost i može dovesti čak do otuđenja”, kaže papa Ivan Pavao II. (ESE 3). Stoga i za nas, odnosno za naš pastoral u perspektivi svetosti, vrijedi ono što on kaže o pothvatu nove evangelizacije Europe, tj. “kad se spremamo na djelo obnove i razvoja velikog zahvata, za koje predmnijevamo da bude trajno, mudro je zadržati životnu vezu s dubokim izvorima koji napajaju ovo nadahnuće” (ESE 3). Smatramo da je tu vezu mudro i potrebno zadržati i na svim ostalim područjima našeg narodnog i društvenog života.

Živjeti svetost u nas znači boriti se protiv podjela, beznada i posljedica rata

12. Govoreći o današnjem stanju Europe, Sveti Otac konstatira: “Prvi pogled bačen na Europu otkriva u njoj *manjak jedinstva*” (ESE 6). Ta tvrdnja danas nije ništa manje aktualna nego prije petnaestak godina, kad je izrečena, jer iako Europa već više od desetljeća živi bez “berlinskog zida”, ona i nadalje trpi od raznih podijeljenosti, političkih i svjetonazorskih, a još više od ekonomskih i socijalnih. Stoga ekuumenizam, dijalog i borba za uspostavu pravednijih odnosa među narodima Starog kontinenta predstavljaju imperativ koji obvezuje sve, a napose one koji vjeruju u Onoga koji je srušio sve pregrade razdvojnice među ljudima (usp. Ef 2, 14).

Slično vrijedi i za našu domovinu. Iako je propašću komunističkog režima i demokratskim promjenama devedesetih godina prošlog stoljeća u nas dokinuto društveno i političko stanje koje je donio Drugi svjetski rat, mnoge podjele uzrokovane tim ratom nisu samim time posve prevladane, a nadošle su i nove, proizvedene agresijom, ali i promjenama političkog i gospodarskog sustava. Zbog toga je na našim prostorima promicanje svetosti prvenstveno povezano sa zauzimanjem za pomirenje, solidarnost i socijalnu pravdu. Svjedoci smo, naime, dubokog nepovjerenja koje postoji iz-

među mnogih naših građana zbog nacionalnih ili političkih razloga, kao i s obzirom na temeljne društvene institucije, te sve većih socijalnih podjela i neosjetljivosti za najslabije i najsiromašnije. U takvim okolnostima posvećivati našu stvarnost znači poglavito raditi na liječenju bolnih rana našeg narodnog i društvenog tkiva te poticati i podržavati procese koji vode prema društvu u kojem će svi građani biti izjednačeni u osnovnim ljudskim pravima i dužnostima.

13. Mnoge su nam poteškoće posebno zajedničke sa zemljama koje su bile pod komunističkim jarmom i sada se, kao i naša, nalaze u procesu tranzicije koji stvara spomenute, ali i mnoge druge probleme, i zahtijeva duboke promjene na svim područjima, a poglavito mijenjanje naslijeđenog mentaliteta. U tom procesu mnogi su ljudi ostali bez radnog mjesta i egzistencijalne sigurnosti za sebe i svoje obitelji. Zbog toga se u njihovim dušama i srcima sve više ukorjenjuju razočaranje i beznade. To posebno vrijedi za mlade koji se, prepušteni samima sebi, u sve većem broju oduju raznim porocima, posebno alkoholu, drogi i kriminalu. Očito je, stoga, da je u takvim okolnostima riječ "svetost" nerazdvojivo povezana s buđenjem nade u budućnost, a to je moguće samo stvaranjem uvjeta u kojima će svi imati zaposlenje i mogućnost ostvarenja temeljnih ljudskih prava i potreba, kao što su stan, obitelj, rađanje i odgajanje djece. Naša domovina, o čijoj su samostalnosti sanjale mnoge generacije hrvatskih sinova, a naša je imala milost i sreću da te snove uz velike žrtve ostvari, može i mora svakom pripadniku hrvatskog naroda i svakom građaninu, pružiti materijalne i duhovne uvjete za život dostojan čovjeka. Tko želi ostvarivati evanđeoski ideal svetosti, ne može biti ravnodušan prema ovim opravdanim zahtjevima.

14. Problemi s kojima se susreću "tranzicijske zemlje", kojima pripada i naša zemlja, u nas su, ipak, ne samo drukčije nijansirani, nego i povećani i otežani strašnim posljedicama nametnutog nam rata, iza kojeg su ostale tolike udovice, siročad, ratni invalidi, razorene obitelji, domovi, gradovi i sela, toliki beskućnici, prognanici i izbjeglice. Sve nas te nesreće duboko pogađaju, a najviše od svega činjenica da se za mnoge u ratu ubijene još ni danas ne zna gdje im je grob, kao i neriješeni status brojnih prognanika i izbjeglica, poglavito naše braće i sestra iz Bosne i Hercegovine. Pastoral u perspektivi svetosti ne može izgubiti iz vida tu bolnu situaciju, stoga se moramo pitati: kojim sredstvima i na koji način je možemo posvetiti, tj. unijeti u nju svjetlo božanske nade i pomagati onima koji su najviše pogođeni da njihovo trpljenje bude spasonosno njima i svima nama?

15. Pravi odgovor, ne samo na to pitanje, nego i na sve aktualne probleme, ne možemo naći tražeći neke izvanredne pothvate i djela. "Nije dakle riječ o izmišljanju 'novog programa'. Program već postoji: to je onaj koji oduvijek proizlazi iz evanđelja i žive predaje. On u konačnici ima središte u samom Kristu kojega treba upoznati, ljubiti, nasljedovati, kako bi se u njemu živio trojstveni život i s njime preobražavala povijest sve do njezina ispunjenja u nebeskom Jeruzalemu. To je program koji se ne mijenja s promjenama vremena i kultura, premda vodi računa o vremenu i kulturi, radi istinskog dijaloga i učinkovite komunikacije", upozorava nas papa Ivan Pavao II. (NMI 29).

Ali, da bi taj Kristov program mogao doći do svake konkretne osobe, zajednice, društva i kulture, potrebno je "da ga se prevede u smjernice, prikladne prilikama svake zajednice" (NMI 29). Sveti Otac potiče pastire mjesnih Crkava neka zacrtaju

korake budućeg pastoralnog hoda, a mi hrvatski biskupi ovim Smjericama upravo to činimo.

PASTORAL U SLUŽBI SVETOSTI

SLUŽBA NAVIJEŠTANJA

16. Služba naviještanja ima, u određenom smislu, vremensko prvenstvo u odnosu na ostale službe. Slavljenje otajstava vjere i vršenje Kristove pastirske službe, pretpostavlja, naime, vjeru i vjerničku zajednicu. A vjera se budi i zajednica saziva naviještenom riječi. Poznate su o tome riječi sv. Pavla u Poslanici Rimljanima, na koje ovdje podsjećamo: “Ali kako da prizovu onoga u koga ne povjerovaše? A kako da povjeruju u onoga koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika?” (Rim 10, 14).

No, riječ Božja nema samo ulogu početnog poticaja u buđenju vjere i oblikovanju vjerničke zajednice, nego je sastavni i trajni dio svakog sakramentalnog slavlja i cjelokupnog života Crkve. Sveukupni život i djelovanje Crkve događa se u svjetlu i po snazi riječi Božje, kojom sam Krist posvećuje svoju Crkvu i nastanjuje se u njoj. Zato ju se mora s velikim strahopoštovanjem naviještati i slušati.

Svjesni tolikog značenja riječi Božje i njezina navještaja, moramo se pitati kako se ona danas naviješta. Pritom mislimo ne samo na razne načine nego i na kvalitetu naviještanja koja se kroz njih danas u našoj Crkvi ostvaruje. Od načina naviještanja ističemo poglavito propovijedanje, katehezu, svjedočanstvo života te evangelizaciju posredstvom suvremenih obavijesnih sredstava. Čini nam se da bi u ovom povijesnom trenutku trebalo pomno ispitati kako se riječ Božja u nas naviješta, jer bi takva “provjera” pomogla da naš navještaj bude sličan onomu apostola Petra koji tvrdi: “I kad počeh govoriti, siđe na njih Duh Sveti kao ono na nas u početku” (Dj 11, 15).

Propovijedanje Božje riječi

17. Odlazeći s ovoga svijeta Isus je apostolima, njihovim nasljednicima i svima u Crkvi naredio: “Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju” (Mk 16,15). Apostoli i prva kršćanska zajednica od prvih su dana ozbiljno shvatili tu zapovijed. I onda kad su im zaprijetili smrću ako budu propovijedali, apostoli su hrabro odgovorili: “Mi doista ne možemo ne govoriti što vidjesmo i čusmo” (Dj 4, 20). Navještaj Božje riječi je prva zadaća biskupa i prezbitera (usp. LG 28; KKC 1564, CIC, kan. 757), jer je temelj kršćanskog osobnog i zajedničkog života vjere koju potiče Božja riječ i koja se njome hrani. Zbog toga se mora reći: jao apostolu, svećeniku, koji ne bi pružio tu suradnju i prihvatio takvo služenje. Sva vitalnost naše Crkve, napose njezino oduševljeno navješćivanje Evanđelja, ovisi u velikoj mjeri o jednom uvjetu: da apostolsku službu biskupa pomaže, podržava i uprisutnjuje dovoljan broj dobrih prezbitera. Taj se uvjet ostvarenja nauma spasenja što ga je Gospodin za nas zamislio ne može nadomjestiti nikakvom drugom stvarnošću.

A sv. Pavao postavlja pitanje: “A kako propovijedati bez poslanja?” (Rim 10, 15). To znači da se služba propovijedanja ne može vršiti bez poslanja Crkve. Propovjednik nastupa i govori u ime Crkve, a ne kao privatna osoba. U onom trenutku kada to smetne s uma, zlorabi svoju službu. A mnogi pokazatelji upućuju upravo na to da je u naše vrijeme potrebno posebno isticati crkvenost propovjedničke službe.

To, u prvom redu, znači da propovijedanje mora biti navještaj vjere Crkve, a ne privatnog vjerovanja, ili iznošenje spornih mišljenja pojedinih teologa. I Petar i Pavao i drugi apostoli neprestano su naglašavali da svojim vjernicima “predaju” ono što su “primili”. U apostolskom nauku nema prostora za samovolju i proizvoljno tumačenje. Zato sv. Pavao kaže: “... nismo gospodari vaše vjere, nego suradnici u radosti” (2 Kor 1, 24). Doista, “nova evangelizacija traži gorljivo, cjelovito i dobro utemeljeno naviještanje Riječi, s jasnim teološkim, duhovnim, liturgijskim i moralnim sadržajem, pozornim na stvarne potrebe ljudi do kojih mora doprijeti.”²

18. “Osnovni izvor propovijedanja mora biti Sveto pismo, duboko razmatrano u osobnoj molitvi i upoznato proučavanjem i čitanjem prikladnih štiva”.³ Njega treba čitati i tumačiti istim duhom kojim je pisano (usp. DV 12), u zajedništvu s Crkvom i u duhu njezinog naučavanja.

Konačno, budući da je svrha propovijedanja navijestiti riječ Božju konkretnom čovjeku, prezbiter je pozvan izložiti cjelovito otajstvo Krista i u njegovom svjetlu poučavati pravu vrijednost čovjeka, ljudske osobe i “zemaljskih stvarnosti” (usp. CD 12). I sami su apostoli predali povijesno-socijalnu dimenziju i propovijedanja i samog Kristovo Evanđelja. Ne treba se, stoga, čuditi što su u današnje vrijeme u propovijedanju obilno prisutna društvena pitanja konkretnog čovjeka, dakako, s religioznog i moralnog stajališta. Zanimanje za situaciju čovjeka, danas često uzdrmanog i mučenog gospodarskim, socijalnim i političkim problemima, znak je trajne skrbi Crkve da ljudima i narodima donese pomoć evanđeoskog svjetla i ljubavi. Upravo su te teme katkada nezahvalne te su uzrok nevolja za biskupe i svećenike. Međutim, treba poslušati riječ apostola Pavla učeniku Timoteju: “Propovijedaj Riječ, uporan budi – bilo to zgodno ili nezgodno – uvjeravaj, prijeti, zapovijedaj svom strpljivošću i poukom” (2 Tim 4, 2). Ono što je rečeno za biskupe, vrijedi i za svećenike: trebaju u propovijedi pokazati “da su po planu Boga Stvoritelja i sama zemaljska dobra i ljudske ustanove određene na spasenje ljudi te da, prema tome, uvelike mogu pridonijeti izgradnji Kristova Tijela” (CD 12). Dakako, o “zemaljskim stvarima” doista moramo propovijedati s religioznog i moralnog, a ne s političkog stajališta.

19. Očito je, dakle, da ispravno vršenje propovjedničke službe zahtijeva trosrku vjernost: prema vjeri Crkve, prema Svetom pismu i njegovu crkvenom tumačenju, te prema čovjeku kojemu je navještaj upućena. To znači da se propovjednička služba ne može valjano vršiti bez dobrog poznavanja onoga što Crkva naučava, bez trajnog prijateljevanja s riječju Božjom u Svetom pismu, kao i bez dobrog poznavanja prilika ljudi kojima se propovijeda, u smislu učenja Drugog vatikanskog sabora: “Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji

² Kongregacija za kler, *Prezbiter – navjestitelj Riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskog trećeg tisućljeća*, KS, Zagreb 1999., II. pogl. 2.

³ isto

trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu” (GS 1). Pozivamo, stoga, sve navjestitelje da trajno produbljuju i učvršćuju ovu trostruku vjernost, usavršavajući se permanentno u svetim naukama, u proučavanju prilika ljudi našega vremena i u poznavanju dubina riječi Božje sadržane u Svetom pismu, imajući na umu riječi sv. Jeronima: “Nepoznavanje Svetog pisma je nepoznavanje samog Krista.”⁴

20. U nas su, u sklopu sveopće obnove koju je u Crkvi pokrenuo Drugi vaticanski koncil, u zadnjim desetljećima učinjeni znatni pomaci i u posuvremenjenju službe propovijedanja, napose u njezinu približavanju Svetom pismu. Prepoznatljivo je i pohvalno uporno nastojanje da se služba naviještanja usmjeri na Sveto pismo, ali i na konkretne naše prilike, u iskrenoj vjernosti Crkvi i čovjeku. Ipak se već duže vrijeme osjeća stanovita kriza propovjedničke službe u nas. Njezini su pokazatelji govor i stil koji su strani današnjem čovjeku, stavljanje pred slušatelje raznih zahtjeva, a da se nije pokazala njihova utemeljenost u stvarnosti osvjetljenoj Božjom riječi, kao i povremena upotreba propovjedaonice za ciljeve kojima ona ne smije služiti itd. Sve to ističemo da bismo vratili našoj propovjedničkoj službi izvorni zanos i onu snagu koja je svojstvena ispravno naviještenoj riječi Božjoj, a to je da u ljudskom srcu proizvodi ono što označuje.

Kateheza

21. “Unutar pastoralnog rada katehezom nazivamo onaj oblik crkvenog djelovanja koji bilo zajednice bilo pojedince privodi zrelosti vjere” (OKD 21). Katehezi, kao sastavnom i jednom od najznačajnijih elemenata evangelizacije, valja trajno pridavati posebnu pozornost. Nakon prve ili osnovne evangelizacije, koja poziva na obraćenje, ona “promiče i pomaže sazrijevanju toga početnog obraćenja, odgajajući obraćenika u vjeri i u uključujući ga u kršćansku zajednicu” (ODK 61). A u situaciji gdje nije bilo prve evangelizacije, što je danas sve češće slučaj, kateheza se u svom početku posvećuje buđenju svijesti obraćenja. Pritom je najvažnije da kateheza, kao odgoj vjere, pomaže upoznavati, slaviti, živjeti i razmatrati Kristovo otajstvo” (ODK 85), te da tako uvodi u “bliskost s Isusom Kristom” (ODK 80), unutar Crkve, odnosno, konkretne kršćanske zajednice, u djelatno sudjelovanje u liturgijskom otajstvu i apostolskom djelovanju (usp. GE 4).

Stoga je od posebne važnosti zadatak usklađivanja svih odgojnih, odnosno, katehetskih čimbenika, tj. obitelji, župne zajednice i škole, kao i školovanje osposobljenog kadra koji će provoditi katehezu u novim i uvelike promijenjenim prilikama. Velika je odgovornost na svima, osobito na vjeroučitelju. On bi trebao nastojati otkloniti sve zapreke kako bi Krist po njemu, kao oruđu, poučavao i prosvjetljavao one koji su mu povjereni. U tom smislu prava formacija za vjeroučiteljski poziv treba uključivati i odgoj za otvorenost Duhu Isusa Krista, za prihvaćanje njegovih poticaja i za oslanjanje na njegovo vodstvo. To znači da se vjeroučitelji trebaju odgajati i usavršavati ne samo stručno nego i za život iz vjere koju prenose i poučavaju. Stoga je potrebno naći načina kako buduće vjeroučitelje, usporedo s intelektualnom pripravom, i duhovno odgajati, i kako ih kasnije također u tom smislu pratiti i pomagati.

---

⁴ *Comm. in Is., Prol.:* PL 24, 17.

22. Postoje razni oblici kateheze, koje Opći katehetski direktorij ovako prikazuje: “Već prema prilikama i potrebama katehizacija može poprimiti razne oblike. U krajevima, koji su od davnine kršćanski, kateheza poprima oblik vjerske pouke djece i mladeži u školama ili izvan njih. Tu postoje također različiti pokušaji kateheze odraslih a i različite katekumenske pouke za one koji se pripremaju na krštenje ili za one koji su već kršteni ali nisu dovoljno upućeni u kršćanstvo (OKD 19).

Promotrimo li u svjetlu ovih riječi stanje u našoj Crkvi, uočavamo da imamo sve ovdje spomenute oblike kateheze, ali nejednako razvijene i slabo međusobno usklađene.

23. Prije svega uočavamo da je pouka djece i mladih u školama najprisutniji oblik kateheze u našoj Crkvi u ovom trenutku. U zadnjem desetljeću osposobljeni su brojni laici koji su, zajedno sa svećenicima, redovnicima i redovnicama, ušli u osnovne i srednje škole i preuzeli zadatak vjerske pouke i odgoja školske mladeži. Na razini Hrvatske biskupijske konferencije uspostavljen je Nacionalni katehetski ured koji, u suradnji s nad/biskupijskim katehetskim uredima, usmjerava i organizira sveukupnu katehetsku djelatnost u školama, pružajući ujedno dragocjene impulse i pomoć u župnoj katehezi. Bogu smo također zahvalni zbog velikog odaziva djece i mladih na vjersku pouku u školama. Prepoznamo u tome stanovitu prisutnost i razvijenost vjerske svijesti i odgovornosti, kako u samih mladima, tako i u njihovih roditelja i obitelji.

24. Ipak, unatoč tim neospornim pozitivnim pokazateljima, postoje mnogi razlozi za pitanje: Odgaja li i u kojoj mjeri odgaja naš školski vjeronauk mlade za prihvaćanje Isusova životnog programa, koji označujemo riječju “svetost”?

Jedan od razloga zabrinutosti predstavlja činjenica da se mnogi mladi ne uključuju u život župne zajednice i Crkve u cjelini, premda pohađaju školski vjeronauk. To daje naslutiti da oni, kao i njihovi roditelji, vjeronauk poglavito shvaćaju kao ostale školske predmete. Na sličan način i mnogi vjeroučitelji shvaćaju svoj poziv poput svakog drugog učiteljskog poziva. To znači da nam predstoji ozbiljan i zahtjevan rad na razvijanju svijesti o pravom vjerskom i crkvenom značaju školskog vjeronauka i vjeroučiteljskog poziva.

Stoga osobito valja istaknuti nužnost trajnog usavršavanja vjeroučitelja, jer je to jedan od osnovnih uvjeta za kvalitetan vjeronauk. Da mogu ispuniti svoj vjeroučiteljski poziv i poslanje, vjeroučitelji, pa i svećenici, dužni su redovito sudjelovati na stručnim katehetskim skupovima. Zato valja iskoristiti ponude trajne formacije koje pruža Nacionalni katehetski ured u okviru katehetskih škola za razne profile vjeroučitelja i kateheta, odnosno stručne skupove i okupljanja u okviru stručnih vijeća vjeroučitelja što ih organiziraju biskupijski katehetski uredi.

Usporedo s time neophodno je što prije izraditi kvalitetne vjeronaučne udžbenike i priručnike koji će iznijeti cjelovit poklad vjere prilagođen pojedinim uzrastima i skupinama vjeroučenika.

25. Kao što smo već 1991., u “Poruci hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici”, te 2000., u porukama “O vjeronauku u školi i župnoj kate-

hezi” i “Župna kateheza u službi župne zajednice”, istaknuli, školski vjeronauk ne može zamijeniti i učiniti suvišnom župnu katehezu. Ta dva oblika vjerskog odgoja nisu istovjetna, nego se nadopunjavaju. Zbog toga se svim silama moramo suprotstavljati pokušajima zanemarivanja župne kateheze na račun školskog vjeronauka. Nažalost, sve je raširenija pojava da se u mnogim župama održava samo pouka za prvu sv. pričest i krizmu, a sve ostalo se prepušta školi. Štoviše, ima slučajeva kada nema nikakve pripreme za sakramente u župnoj zajednici, što se još negativnije odražava na uvođenje djece i mladih u vjeru i život župne zajednice. Župnici i njihovi suradnici-svećenici ne bi smjeli školski vjeronauk prepustiti samo vjeroučiteljima-laici-ma, jer ako istovremeno zanemaruju župnu katehezu, sve više se udaljavaju od djece i mladih, i tako gube ponegdje svaki kontakt s njima. Potrebno je, stoga, da župnici i njihovi svećenički suradnici, uz redovito održavanje župne kateheze, budu s nekoliko sati prisutni kao vjeroučitelji u školi, koliko radi kontakta s djecom i mladima, toliko i radi veze s upravom škole i s nastavnim osobljem.

26. Nerijetko su i roditelji protiv župne kateheze, uvjereni da je za njihovo dijete dosta ono što mu školski vjeronauk pruža. Ta pojava ukazuje na potrebu katehiziranja samih roditelja, što u našem pastoralu nije dovoljno razvijeno. Činjenica je također da bi protivljenje roditelja župnoj katehezi bilo znatno slabije kada bi vidjeli u čemu se ona doista razlikuje od školskog vjeronauka. Stoga treba izbjegavati takvu župnu katehezu koja bi bila puko ponavljanje onoga što djeca uče na školskom vjeronauku. U tom smislu valja se okoristiti našim dokumentom “Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program”. Tu su jasno pokazane razlike i komplementarnosti između župne kateheze i školskog vjeronauka. Takva nastojanja i ovom prigodom ohrabrujemo i potičemo da se nastave.

Ujedno ističemo, kao imperativ trenutka, nužnost pokretanje i razvijanje raznih oblika odgojnog rada s djecom i mladima, bilo u okviru škole, bilo župe. Logorovanja, izleti, športske aktivnosti, razne udruge, duhovne vježbe i obnove, sastanci i susreti – sve će to uvelike doprinijeti, ne samo vjerskom, nego i općeljudskom odgoju naše mladeži. Aktualno stanje naše mladeži nam nalaže posvemašnju zauzetost, pri čemu treba tražiti suradnju i sa svim društvenim subjektima koji se bave s mladima. Što jača bude u nama prava Kristova ljubav prema djeci i mladima, to ćemo im više brige i pozornosti posvećivati.

27. Ipak sve nastojanje oko vjerskog odgoja djece i mladih neće uroditi željenim plodovima ako izostane podrška obitelji, čija je služba evangelizacije “izvorna i nezamjenjiva”, kako kaže Ivan Pavao II., ističući ujedno: “Doista, obitelj otvorena onostranim vrednotama, radosnom služenju bližnjemu, velikodušnom i vjernom ispunjavanju svojih obveza i vazda svjesna svog dioništva u otajstvu slavnog Kristova križa, postaje prvo i najbolje sjemenište poziva na život posvećen kraljevstvu Božjemu” (FC 53).

Može se, stoga, bez pretjerivanja reći da najveći dio poteškoća koje prate vjerski odgoj djece i mladih ima svoje uzroke u nedostatnom sudjelovanju obitelji koja je prestala davati življeno svjedočanstvo vjere, pokazujući također sve veću nemoć u izvršavanju odgojnih obveza općenito. Prema tome, budućnost naše kateheze djece i mladih ovisi o tome da li ćemo ponovno uspjeti uključiti obitelj u proces odgoja u vjeri. To je jedan od najprećih pastoralnih izazova i zadataka. Stoga podupire-

mo sva nastojanja koja se u tom smislu već čine, potičući također na još intenzivniji rad na tom području.

28. *Župna je zajednica* također jedan od bitnih čimbenika odgoja u vjeri, kako djece, tako i odraslih. Župa je naime “najznačajnije mjesto u kojemu se oblikuje i očituje kršćanska zajednica. Ona je pozvana biti bratska i ugodna obiteljska kuća gdje kršćani postaju svjesni da su narod Božji” (ODK 257). Kao takva župna je zajednica aktivni subjekt i nositelj sveukupnog pastoralnog djela Crkve.

Iz toga proizlazi zadatak trajnog približavanja naših župnih zajednica tim kriterijima i idealima, jer samo pod tim uvjetom one mogu biti privlačne za mlade i odrasle koji završavaju proces kršćanske inicijacije, kao i za bogotražitelje svih oblika, i samo će tada biti sposobne redovite praktikante voditi do sve zrelije vjere. Budući da pravog pomaka u katehezi i u sveukupnom pastoralnom djelu nema bez živih i odgovornih župnih zajednica, njihova nam se obnova nameće kao jedan od najprečih zadataka. O tome postoje korisne upute i sugestije u već spomenutom dokumentu “Župna kateheza u obnovi župne zajednice”, a potičemo, naravno, i daljnji teoretski i praktički rad u tom pravcu.

29. Pouka u vjeri treba zahvaćati sve životne dobi. U nas se, međutim, naglasak stavlja poglavito na katehizaciju djece, dok je *katehizacija odraslih* više prigodna nego sustavna. Nema sumnje, postoji katehizacija odraslih koja je vezana uz razne životne situacije i događaje: katehizacija roditelja povodom krštenja, prve pričesti i krizme njihove djece, katehizacija katekumena, kateheza namijenjena onima koji preuzimaju ili obnašaju neku službu u poslanju Crkve, u društvenom i političkom životu, na području znanosti, gospodarstva, medicine i kulture; katehizacija prije vjenčanja, u slučaju bolesti, smrti i sl. Hvale vrijedne su i pouke u vjeri koje se vjernicima pružaju na hodočašćima i prigodom raznih pučkih pobožnosti koje i nadalje treba podržavati i ispravno usmjeravati.

Ali sve to ne može nadomjestiti sustavnu katehezu odraslih u kojoj će se uzimati u obzir njihova “doživljena iskustva te uvjete i izazove s kojima se susreću u životu” (ODK 172). Stoga je potrebno izraditi takav plan i program kateheze koji će biti prilagođeni raznim kategorijama odraslih, među kojima se razlikuju: “odrasli vjernici koji dosljedno žive svoj vjerski izbor i iskreno ga žele produbiti; odrasli koji, premda su kršteni, nisu prikladno katehizirani ili nisu dovršili proces kršćanske inicijacije, ili su se udaljili od vjere tako da ih se može nazvati ‘gotovo katekumenima’; odrasli nekršteni kojima odgovara istinski i pravi katekumenat” (ODK 172). Cilj svake kateheze odraslih treba biti postizanje zrelosti vjere kojom se mogu prihvaćati i osmišljavati razne životne situacije u kojima oni žive, kao i dužnosti koje u obiteljskom i društvenom životu obnašaju.

Kada je riječ o programiranju kateheze odraslih, valja ozbiljno uzeti u obzir smjernice, s planom i programom, što ih donosi spomenuti dokument “Župna kateheza u obnovi župne zajednice”, koje predlažu stvaranje posebnih zajednica ili skupina, nazvanih i živi vjernički krugovi. Njihova je prednost u tome što ne omogućuju samo katehetsku formaciju nego i življenje zajedništva te učenje i programiranje djelovanja iz vjere. Hvale je vrijedno također uključivanje djece i mladih u te skupine odras-

lih, jer je to jedan od boljih načina njihova integriranja u život čitave župne zajednice.

Sustavna i permanentna kateheza odraslih je to nužnija što je njihova opća stručna i kulturna naobrazba veća i šira. Ako je pritom poznavanje vjere nedostatno, lako se pojavljuje rascjep između vjere i stvarnog života, što dovodi do unutarnjih konflikata i, u mnogim slučajevima, do potpunog odbacivanja vjerske prakse.

Pored toga, vjera odraslih je danas suočena s raskršćanjenom okolinom, praktičnim ateizmom, vjerskim indiferentizmom, pokušajem izjednačavanja svih religija i sinkretizmima raznih oblika. Odrasli vjernici imaju, stoga, sve više potrebu za trajnom vjerničkom izgradnjom i pomoći, jer samo tako mogu očuvati svoju vjeru i od nje i po njoj živjeti, te svoju životnu okolinu prožimati kršćanskim vrijednostima, postajući tako aktivni čimbenici u poslanju Crkve.

30. Dok naglašavamo važnost kateheze odraslih, mladih i djece, ne smijemo zaboraviti ni *katehezu malenih*. “Djetinja dob i djetinjstvo, shvaćeni i obrađeni prema svojim osobitostima, predstavljaju doba prve socijalizacije, kao i ljudskog i kršćanskog odgoja u obitelji, školi i crkvi, te ih stoga treba shvatiti kao odlučujući trenutak za budućnost vjere” (ODK 178). Ne smije se zapostaviti ni činjenica da rad s malenima pruža također izvrsnu prigodu za rad s odraslima, poglavito s roditeljima, i to upravo u prvim godinama braka, kad im je pomoć Crkve od posebnog značenja. Radi toga valja pohvaliti sve dosadašnje inicijative koje su u tom pravcu poduzete u župnim zajednicama i katoličkim vrtićima, kao i nastojanja oko sustavnog uvođenja vjerskog odgoja u javne predškolske ustanove. U svezi s time posebno treba podržati sve ono što se u posljednje vrijeme čini na doškolovanju odgojiteljica u vjeri, jer je to bitan preduvjet za uspjeh čitavog pothvata.

31. *Osobe s posebnim poteškoćama i potrebama* zaslužuju posebnu brigu Crkve. Stoga su hvalevrijedne inicijative oko organiziranja njima primjerenog odgoja u vjeri, kako u specijalnim ustanovama, u redovitom školovanju, tako i u župnim zajednicama. Zacijelo ćemo njima trebati posvetiti još veću pozornost, na što su poglavito pozvane župne zajednice.

Životno svjedočanstvo

32. Dakako, ako život onih koji propovijedaju i katehiziraju nije u skladu s onim što vjeruju i govore, propovijed i kateheza ne mogu polučiti željeni rezultat. Svjesni toga, posebno smo zahvalni Bogu za mnoge navjestitelje i vjeroučitelje koji sami nastoje živjeti ono što propovijedaju i poučavaju. Djeca i mladi znaju prepoznati takva nastojanja i sami ih slijediti.

Kad se vjera i život podudaraju, Krista se naviješta *životnim svjedočanstvom*. “Evangelje mora najprije biti razglašeno svjedočenjem. Eto, usred ljudske zajednice u kojoj žive, neki kršćani ili skupine kršćana očituju svoju sposobnost shvaćanja i prihvaćanja, svoje zajedništvo života i sudbine s drugima, svoju uzajamnost u nastojanju svih za sve što je dobro i čestito. Oni k tome posve jednostavno i neusiljeno zrače svoju vjeru u vrednote koje su iznad uobičajenih vrednota i svoju nadu u nešto što se ne vidi, o čem se čovjek po sebi ne bi usudio ni sanjati. Takvim svjedočans-

tvom bez riječi kršćani u srcima onih koji ih vide kako žive neodoljivo izazivaju pitanje: Zašto su oni takvi? Zašto provode takav život? Što ih – ili tko ih nadahnjuje? Zašto su među nama? – Već je takvo svjedočenje šutljivo ali vrlo snažno i djelotvorno razglašivanje Radosne vijesti”, kaže Pavao VI. (EN 21).

Da bi bili sposobni za takvo životno svjedočanstvo, potrebno je da kršćani ne samo poznaju svoju vjeru nego da se njome i nadahnjuju i po njoj žive. Iz toga proizlazi važnost trajnog poučavanja i odgoja u vjeri krštenika svih životnih dobi, kao i korištenja svih sredstava milosti kojima nas Gospodin osposobljava za službu svjedočenja njegove ljubavi prema svakom čovjeku.

Drugim riječima, samo crpeći snagu “odozgo”, kršćani mogu biti vjerodostojni svjedoci, na što je naše vrijeme posebno osjetljivo. “Često se danas ponavlja da naše vrijeme žeda za vjerodostojnošću. Tvrdi se naročito o mladima da se oni zgražaju nad izvještačenošću i pretvaranjem te da nadasve traže potpunu istinu i jednostavnost. Ti ‘znakovi vremena’ moraju nas naći budne. Šutke ili u krik ponavlja se uvijek jedno te isto pitanje: Vjerujete li vi doista to što propovijedate? Živate li to što vjerujete? Propovijedate li uistinu ono što živite? – Svjedočanstvo života postalo je više nego ikada bitan preduvjet osnovne uspješnosti propovijedanja. Na toj kosini eto nas najednom odgovornih za napredak Evanđelja koje propovijedamo”, ističe papa Pavao VI. (EN 76).

33. U pluralističkom svijetu u kakvom živimo, svjedočenje Evanđelja životom posebno pretpostavlja smisao za *dijalog s predstavnicima drugih religija i svjetonazora*, pa i s onima koji poriču Boga, jer “svi ljudi, vjernici i nevjernici, moraju zajednički raditi za ispravnu izgradnju ovoga svijeta u kojemu zajedno žive. A toga ne može biti bez iskrenog i razboritog dijaloga” (GS 21). Tražeći zajedno sa svim ljudima dobre volje najbolja rješenja zajedničkih životnih problema, kršćani, nadahnuti vjerom koju ispovijedaju, unose u ljudsku zbilju svjetlo božanske riječi. Važno je, stoga, odgajati za dijalog i zauzimati se u društvu za stvaranje “atmosfere dijaloga”⁵

Da bi to bilo moguće, moramo razvijati *dijalog u samoj Crkvi* (usp. ES 100-117). Naime, “Crkva, snagom svoga poslanja da osvijetli čitav svijet evanđeoskom porukom i da sve ljude bilo kojeg naroda, rase ili kulture sjedini u jedan Duh, jest znak onoga bratstva koje dozvoljava i jača iskren dijalog. Zato se, međutim, traži da prije svega promičemo u samoj Crkvi međusobno cijenjenje, poštivanje i slogu priznavajući svaku zakonitu raznolikost, da bi se uvijek plodonosnije uspostavljao dijalog između sviju koji sačinjavaju jedan Božji Narod, bilo da su pastiri bilo ostali vjernici. Jače je naime ono što sjedinjuje vjernike nego ono što ih dijeli; neka budu u nužnim stvarima jedinstvo, u nesigurnome sloboda a u svima ljubav (GS 92).

34. Nezaobilazna pretpostavka za uvjerljivost i vjerodostojnost našeg svjedočenja Evanđelja povezana je i s *prevladavanjem razdora među kršćanima*. “Snaga evangelizacije bit će mnogo manja ako su oni koji Evanđelje naviještaju među sobom podijeljeni raznim razdorima”, kaže Pavao VI., te pita: “Nije li to jedna od najvećih nevolja za današnju evangelizaciju? Kako oni kojima je naše propovijedanje

---

⁵ Dokument III. sinode biskupa *Pravda u svijetu*, u: *Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, Zagreb 1991., str. 397.

namijenjeno ne bi bili smućeni, zbunjeni, ako ne i sablažnjeni ako im se čini da je Evanđelje koje im propovijedamo rastrgano doktrinarnim razmiricama, ideološkim podjelama ili uzajamnim optuživanjem među kršćanima, zavisno o tome koliko se međusobno razlikuju u svom gledanju na Krista, na Crkvu, ili čak zbog različitih shvaćanja društva i ljudskih institucija?” (EN 77).

Potrebu i značenje *ekumenske suradnje, dijaloga i zajedničkog svjedočenja* na ovim prostorima zorno je opisao papa Ivan Pavao II. na zagrebačkom hipodromu 11. rujna 1994.: “Ti, Zagrebačka Crkvo, koja danas slaviš 900 godina milosti Gospodnje, pozvana si, zajedno s drugim Crkvama u Hrvatskoj, da budeš apostol obnovljene sloge... U ovim krajevima danas stavljenim na toliku kušnju, vjera mora ponovno postati snaga koja ujedinjuje i daje dobre plodove, poput rijeka koje protječu ovim zemljama. Kao Sava, koja izvire u Sloveniji, protječe vašom domovinom, nastavlja uz hrvatsku i bosansko-hercegovačku granicu te u Srbiji utječe u Dunav. Dunav je druga velika rijeka koja povezuje hrvatsku i srpsku zemlju s velikim zemljama Istočne, Srednje i Zapadne Europe. Te dvije rijeke se susreću, isto kao što su pozvani na susret razni narodi koje one povezuju. To posebno moraju ostvariti dvije kršćanske Crkve, Istočna i Zapadna, koje upravo u tim krajevima oduvijek žive zajedno.” A kad je bio drugi put u Hrvatskoj, Ivan Pavao II. je u Splitu, 4. listopada 1998., hrvatskim biskupima rekao: “U današnjem će ozračju dodatni poticaj novoj evangelizaciji pružiti također ekumenski dijalog s drugim kršćanskim Crkvama i zajednicama. U skladu s naukom Drugog vatikanskog sabora, nemojte posustati u svojskom promicanju toga dijaloga u nadi da će doći dan kada će se pred svijetom moći zajednički svjedočiti za Krista.”

Sve nam to snažno doziva u svijest naš neodgodivi zadatak promicanja jedinstva među kršćanima na ovim prostorima, neodgodiv jer zauzimanjem za njegovo rješavanje dokazujemo svoju kršćansku vjerodostojnost.

Obavijesna sredstva u službi naviještanja

35. Iako “nijedan drugi oblik širenja misli, pa ni oni najsavršeniji koje je rodila tehnika, kao što je tisak, radio, televizija, bez obzira na njihovu veliku snagu i domašaj, ne mogu zamijeniti propovijedanje” (ES 93), ipak, “uz tradicionalna sredstva i putove, kao što su svjedočanstvo života, katehizacija, osobni dodiri, pučka pobožnost, liturgija i druga slična slavlja, upotreba sredstava javnog priopćavanja postala je nezaobilazna u naviještanju vjere (evangelizaciji) i u katehezi. Štoviše, 'Crkva bi se osjećala krivom pred svojim Gospodinom kad se ne bi služila tim moćnim sredstvima, koja ljudski um svakoga dana sve više usavršava' (EN, 45). Društvena sredstva priopćavanja mogu i moraju biti sredstva u službi plana Crkve za ponovnu evangelizaciju ili za novu evangelizaciju u današnjem svijetu.» (AN 11).

“No, za stav Crkve prema sredstvima javnog priopćavanja i kulture, oblikovanju koje sredstva pridonose, od velike je važnosti da nam uvijek stoji jedno pred očima: 'Nije dosta da se sredstva javnog priopćavanja upotrijebe samo za širenje kršćanske poruke i crkvenog nauka, nego samu poruku valja integrirati u tu *novu kulturu* što je stvara moderna komunikacija ... novim jezikom, novim tehnikama i novim psihološkim stavovima” (RM 37; AN 11).

36. Riječ je, dakle, o novoj ‘inkulturaciji’ Radosne vijesti, ovaj put u kulturu koju stvaraju moderna obavijesna sredstva svojim jezikom, tehnikama i psihološkim stavovima. To je veliki zadatak, koji se po svojoj težini i zahtjevnosti može mjeriti s inkulturacijom Evanđelja u grčku i rimsku kulturu na počecima kršćanstva. Uočljiva su dva aspekta o kojima pritom poglavito treba voditi računa. S jedne strane, Radosnu vijest čovjeku nove kulture potrebno je tako navijestiti da ona prožme i uzdigne sve ono vrijedno i plemenito što se u njoj nalazi i za čim suvremeni ljudi opravdano teže na individualnoj i društvenoj razini. S druge strane, u kulturi masovnih komunikacija nužno je evangelizacijom promicati i afirmirati one vrijednosti tradicionalnih kultura koje su spojive s Evanđeljem i bez kojih čovjek postaje kao ‘iskorijenjen’, a moć medija ih sustavno uništava ili relativizira.

37. Da bismo odgovorili na taj slojeviti zadatak, potrebno je proučavati stvarnosti koje se oblikuju pod utjecajem obavijesnih sredstava na razini pojedinca, društva i čovječanstva u cjelini; upoznavati ciljeve, metode, pravila rada i nutarnje strukture tih sredstava (usp. AN 8); oprezno preicati, u teologiji, homiliji i katehezi, sadržaje vjere njihovim jezikom i tehnikama. A nadalje smo dužni njihovom pomoći promicati ono zajedništvo u Crkvi “koje potječe iz intimnog zajedništva presvetog Trojstva te ga odražava. Između članova tog zajedništva što čini Crkvu postoji temeljna jednakost u dostojanstvu i poslanju, koja izvire iz krštenja i na kojoj se temelji hijerarhijska struktura i mnogostrukost zadaća i službi. Toj se jednakosti mora naći izražaja u iskrenu i poštivanja punom sudjelovanju u informacijama i očitovanju mišljenja” (AN 10).

Potpuniju upotrebu obavijesnih sredstava u evangelizaciji nije, naravno, moguće ostvariti bez jasnog pastoralnog plana njihovog razvitka i korištenja, u kojemu će se posebna pozornost posvetiti spomenutim aspektima evangelizacije u svijetu koji ona oblikuju i prožimaju, ali i nekim drugima, npr. sustavnom obrazovanju kadrova i razvijanju obavijesnih sredstava u vlasništvu Crkve u mjeri u kojoj je to potrebno i moguće. Poglavito brigu treba posvetiti odnosu Crkve s javnošću, kako bi se ljudima što jasnije predstavilo što je Crkva, za čim ona teži i na koji način i kojim sredstvima to nastoji postići.

Radosni smo i Bogu zahvalni za sve što je dosada u nas učinjeno na tom području. To predstavlja dobro polazište za još sustavniju i kvalitetniju evangelizaciju pomoću tog “zapanjujućeg izuma tehnike” (IM 1).

SLUŽBA POSVEĆIVANJA

38. Evanđelist Luka je u pripovijesti o dvojici Isusovih učenika na putu u Emaus (Lk 24, 13-35) zorno istakao vezu navješćaja riječi Božje sa sakramentom Euharistije. Navješćaj priprema i stvara raspoloženje za sakrament, a sakrament dovršava i ostvaruje navješćaj.

Neznanac iza koga se skriva sam Gospodin pridružuje se dvojici učenika na njihovu putu u Emaus i tumači im, potaknut njihovim pitanjima i njihovom situacijom, riječ Božju koja ih postupno raspoložuje za potpuni susret s uskrsnulim Gospodi-

nom u Euharistiji. Luka lijepo ističe temeljne preduvjete kako za navještaj tako i za slavljenje Euharistije i ostalih sakramenata u kojima nam Gospodin dariva puninu svoje milosti. Istinski navještaj pretpostavlja s jedne strane poznavanje Božjeg spasiteljskog nauma, a s druge strane situacije onih kojima je upućen, kao i iskrenu solidarnost s njima. Slavlje sakramenata pretpostavlja, pak, nutarnju otvorenost i raspoloživost za susret s Gospodinom, koju stvara i omogućuje prethodni navještaj Božje riječi.

I druga mjesta u Svetom pismu zorno govore o povezanosti navještaja i sakramentalnog događaja. Tako na primjer Etiopljanin je zamolio krštenje nakon što mu je Filip protumačio odlomak iz knjige Izaije proroka, koji je ovaj čitao. “Evo vode! Što prijeći da se krstim?” Zapovjedi da kola stanu pa obojica, Filip i dvoranin, siđoše u vodu te ga Filip krsti” (Dj 8, 36-38).

Navještaj Božje riječi i njome potaknuta molitva i želja prethode slavlju i primanju svih sakramenata u kojima Gospodin daje ono što svojom riječi obećava. Bez istinskog navještaja i raspoloživosti koju on treba u srcima slušatelja stvoriti, sakramenti se ne mogu ni slaviti ni primiti na autentičan način, tj. kao otajstveni spasenjski susret s Isusom Kristom. Štoviše, njihovo primanje, bez takve pripreme, postaje prazni obred i običaj, bliži magijskom nego vjerničkom činu.

Priprema na sakramente

39. U svjetlu ovdje rečenoga uočavamo temeljni nedostatak raznih sakramentalnih slavlja u mnogim našim crkvama i župama. Sakramenti se slave i primaju bez pravog navještaja riječi Božje, a to znači bez prave pripreme i raspoloživosti. To je uvijek slučaj kad je sakramentalna kateheza kratka i površna. Mnogi se poslužitelji sakramenata zadovoljavaju takvom neodgovarajućom poukom zbog raznih razloga: opterećenost drugim obvezama, otpor samih kandidata koji žele da se sve što prije obavi, obećanje da će dotični kasnije nadoknaditi propušteno itd. Na taj se način, svjesno ili nesvjesno, čini kompromis koji ima za posljedicu potpuno neshvaćanje onoga što se čini. Tako se događa da mnogi kršćani primaju nešto i sudjeluju u nečemu što ne razumiju i ne poznaju. Raspoloženje s kojim to čine najbolje se može opisati riječima kojima mnogi, čak otvoreno, opravdavaju svoj postupak: “Štetiti ne može, a možda će koristiti.”

Takav je pristup sakramentima djelomično posljedica shvaćanja sakramenta kao sredstva milosti po kojima Bog nekako automatski spašava čovjeka, bez osobnog spasenjskog susreta s Isusom Kristom u zajedništvu Crkve. Dakako, sakramenti jesu sredstva milosti, ali odrasli ne postaju dionicima te milosti bez svjesnog i slobodnog sudjelovanja i osobnog susreta s Gospodinom. Spasenjska milost i nije ništa drugo nego istinski susret s Isusom Kristom. Ako se to jasno ne uoči, sakramentalna će kateheza stavljati naglasak na poznavanje katekizamskih istina, a ne na osobno iskustvo vjere, odnosno, na bliskost i tješnje sjedinjenje s Isusom Kristom, na živu prisnost s Duhom Svetim, s njegovim djelom, darovima i pozivima, na radosni rast djece Božje u svetosti i crkvenom zajedništvu koje je predokus Trojstvenog zajedništva, kao i na preuzimanje apostolske odgovornosti u životu crkvene zajednice (usp. KKC 1309). Sve to ne znači da je u sakramentalnoj katehezi i uopće u vjerskom odgoju poznavanja

nje vjerskih istina nevažno. I ovdje se treba držati zlatnog pravila da se jedno ne propusti, dok se drugo čini.

40. Priprava za sakramente mora također imati jasnu *eklezijalnu dimenziju*, jer svaki pojedini sakramenata je i aktualizacija Crkve kao sakramenta Krista uskrsnuloga u ljudskoj povijesti. Sama je Crkva, naime, sakrament Kristova spasenja u svijetu, koja svojim životom i prisutnošću očituje spasenje obećano i ostvareno u Isusu Kristu. Stoga se pojedini sakramenti, kao i sama vjera koju pretpostavljaju, ne smiju shvaćati bez odnosa prema Crkvi kao općem sakramentu spasenja. To znači da slavlje sakramenata, kao i sakramentalna kateheza koja mu prethodi i mistagoška koja ga mora pratiti, ima bitno eklezijalnu dimenziju. U njima uz primatelje sakramenata, uzimaju nužno udio ne samo katehete i djelitelji sakramenata, nego čitava kršćanska zajednica. Ona je zajednica svećeničkog, proročkog i kraljevskog naroda Božjega, koji slavi otajstva spasenja i s radošću prima nove spašenike.

Katekumenat

41. U katehezi sakramenata posebnu pozornost moramo posvetiti krsnom katekumenatu i poslijekrsnoj katehezi, što je razumljivo po sebi, budući da je krštenje temeljni sakrament Crkve. Krsni katekumenat je “nadahnjujući model” sveukupnog katehizacijskog djelovanja Crkve, zato je “prikladno istaknuti elemente katekumenata koji moraju nadahnuti današnju katehezu i značenje tog nadahnuća” (ODK 90). Na prvom je mjestu “važnost zadaće inicijacije i osnovnih čimbenika koji je sačinjavaju: kateheza i sakramenti krštenja, krizme i euharistije”. Od ostalih elemenata navode se: odgovornost cijele kršćanske zajednice za krsni katekumenat, njegova prožetost otajstvom Kristova Vazma, katekumenat kao početno mjesto inkulturacije i kao prava škola vjere (usp. ODK 91). Budući da se temelji poslijekrsne kateheze polažu upravo krsnim katekumenatom, veoma je važno da se poštuju sve četiri njegove etape: *pre-katekumenat*, *katekumenat*, *vrijeme čišćenja* i *prosvjetljenja te vrijeme mistagogije*, s dostatnim vremenskim razdobljem (najmanje godinu dana od prijave) i redovitim tjednim susretima, kao i programiranom katehetskom poukom. Pri uvođenju odraslih u kršćanstvo valja se savjesno pridržavati onoga što predviđaju rubrike *Reda inicijacije*, jer “nismo gospodari već upravitelji otajstava Božjih”.⁶

Krštenje djece

42. Kad je riječ o krštenju djece, ne možemo dovoljno naglasiti *važnost krsne kateheze roditelja i cijele obitelji*. Roditelji za svoje dijete traže krštenje i time preuzimaju sve obveze koje iz toga proizlaze. U katehetskoj pouci potrebno ih je upoznati sa značenjem samog krštenja, s dužnostima koje preuzimaju i s jamstvima kršćanskog odgoja koja daju. I krsne kumove treba upoznati s njihovim obvezama. Moramo naglasiti da nema tako važnog razloga zbog kojega bi se smjelo odustati od krsne kateheze roditelja i kumova djeteta. Štoviše, ako bi roditelji odbijali krsnu pouku

---

⁶ O tome kako se katekumenat treba ostvarivati u našim prilikama izdali smo posebni dokument: *Pristup odraslih u kršćanstvo. Upute za ostvarivanje katekumenata u našim prilikama* (Zagreb 1993.). Smatramo da je on i nakon deset godina aktualan te ga, stoga, i nadalje preporučujemo kao normu za ovo područje, upozoravajući ujedno na mnoge površnosti u prevladavajućoj praksi krsnog katekumenata u nas.

prilikom krštenja njihova djeteta, trebalo bi ozbiljno ispitati što krštenje njima uopće znači. Isto tako je potrebno da roditelji i kumovi aktivno sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu rasta i sazrijevanja djeteta u krsnoj vjeri. Otpori koji se pritom, na žalost, često pojavljuju, ne smiju nas obeshrabriti. Što budemo ustrajni i uporniji u ovim opravdanim zahtjevima, otpori će postajati slabiji.

Prva ispovijed i pričest

43. U uvođenju djece u razumijevanje i osobno prihvaćanje krsne vjere treba voditi računa prije svega o njihovoj *dobi*. Prema crkvenim dokumentima prikladna dob za primanje sakramenta pokore i euharistije smatra se ono životno razdoblje kada dijete postaje sposobno za rasuđivanje, a to je oko sedme godine života, odnosno, nešto prije ili kasnije.⁷ Prema smjernicama naših biskupa “dob za prvu pričest neka budu početni razredi osnovne škole”.⁸ Hvalevrijedno je tu dob, koja se postupno razvija pod utjecajem različitih čimbenika i koja kod pojedine djece pokazuje vlastito obilježje, ispitivati i opisivati psihološkim istraživanjima. Ipak valja paziti da se ne bi vrijeme, kad po sebi počinje obvezivati zapovijed ispovijedi i pričesti, proširilo izvan rečenih granica, koje uostalom nisu tako krute.⁹ Neka se djeca ne pripuštaju prvoj pričesti bez prethodnog primanja sakramenta pokore, ni pod izlikom da bi se tobože “izbjegle psihološke tjeskobe koje mogu nastati zbog preuranjene upotrebe ispovijedi”.¹⁰ Toj se opasnosti, naime, treba doskočiti primjerenom i razboritom katehetskom pripravom. Napominjemo da se radi o dobi kada dijete počinje shvaćati što je grijeh i kada “počinje ujedno osjećati želju da mu oprostite ne samo roditelji ili ukućani nego i sam Bog”.¹¹

44. U pripravi za sakramente potrebno je voditi računa i o svemu onome “što obilježava situaciju današnjeg djeteta s razvojno-psihološkog, pedagoškog, društveno-kulturnog i religijskog stajališta”.¹² Već smo istaknuli važnost suradnje roditelja i obitelji, kao i župne zajednice. Upozoravamo i na najveći problem kršćanske inicijacije – nedostatak odgovarajućeg “kršćanskog iskustva”. “Mnogo je djece koja pohađaju vjeronauk izolirano od životnog kontakta s iskustvom življenog kršćanstva. To znači da je u našim župnim zajednicama nužno osigurati stvarno iskustvo življenog kršćanstva, što uključuje stvaranje organizacijskih i životnih prostora u kojima je moguće doživjeti globalno kršćansko iskustvo” (ŽK 48).

Sakrament potvrde

45. Razmišljanje o sakramentu potvrde započinjemo s činjenicom da on mnogima ne predstavlja poticaj za potpunije i aktivnije uključivanje u život i poslanje Crkve. Višestruki su razlozi te pojave, koje nam ovdje nije moguće u cijelosti nabrojiti ni analizirati. Jedan od njih je, iako ne najvažniji, dob podjeljivanja krizme – to je u

⁷ usp. Dekret *Quam singulari*, I, ASS, 1910, str. 582.

⁸ Biskupski BKJ, *Smjernice za pastoralnu praksu sakramenata kršćanske inicijacije*, od 14. travnja 1978.

⁹ OKD, Dodatak “Pristup sakramentima prve ispovijedi i pričesti”, 1.

¹⁰ Isto., 4.

¹¹ Isto., 3.

¹² Biskupi BKJ, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*, Zagreb 1983., 11.

većini nad/biskupija kraj osmoljetke, a samo ponegdje prvi razredi srednje škole. Čini se da mladi u toj dobi nisu još u stanju do kraja shvatiti značenje i obveze tog sakramenta. Ali jedan od najvažnijih uzroka te pojave jest, svakako, neodgovarajuća katehetska priprava koja svaku dob za dijeljenje sakramenta krizme čini upitnom. U tom je smislu potrebno temeljito ispitati što nedostaje pripravi za sakrament potvrde. Pripravu tog sakramenta treba usmjeriti prema odgoju zrelih kršćana koji će u svojim životnim pozivima i situacijama biti svjedoci Krista Uskrsloga i Duha što ga primaju. Ipak, čini se da je glavni problem u posredovanju iskustva življenog kršćanstva, koje bi, u današnjim uvjetima gdje mnoge obitelji ne omogućavaju više prostor za takvo iskustvo, trebale osigurati župne zajednice. “To znači da nam se nameće pitanje uloge i odgovornosti lokalne Crkve, odnosno župne zajednice. Ako se kaže da se netko ‘krsti u vjeri Crkve’, onda isto tako treba reći da se netko ‘potvrđuje u zrelosti Crkve’. Gdje postoje žive župne zajednice, koje svojim svjedočkim životom zahvaćaju nove članove, ostvaruje se prostor za življenje i djelovanje iz vjere, te pitanje dobi postaje čak nebitno. Drugim riječima, ako djeca i mladi zavole svoju zajednicu, ako se u njoj mogu uključiti u razne ‘žive vjerničke krugove’ i župne aktivnosti, oni će, ili barem dobar dio njih, u njoj rado ostati i poslije potvrde, o čemu imamo lijepa iskustva” (ŽK 57).

Nedjeljna euharistija

46. Euharistija je izvor i vrhunac cjelokupne evangelizacije, prema njoj su usmjereni svi sakramenti, djela apostolata i crkvene službe, a euharistijski sastanak je središte zajednice vjernika (usp. PO 5). Zato je prva kršćanska zajednica, kako nas izvještava sveti Luka, bila «postojana u lomljenju kruha», ili bismo mi rekli suvremenim rječnikom «bila je postojana u (nedjeljnoj) euharistiji». Tu je ona prije svega doživljavala zajedništvo s Uskrsnulim Gospodinom i Učiteljem, ali i uzajamno zajedništvo svih članova. Drugi vatikanski koncil je u novije vrijeme liturgijskom obnovom probudio tu «euharistijsku svijest» vjernika. Crkva u nas u kojoj se mnogo učinilo na liturgijskoj reformi i prije i poslije Koncila spremno je dočekala i prihvatila liturgijsko-euharistijsku obnovu, kao što su to očitovali euharistijski kongresi održani na nad/biskupijskoj i nacionalnoj razini. Tim povodom biskupi su objavili i pastirsko pismo “*Euharistija daje život Crkvi i svijetu*”,¹³ u kojem su s različitih aspekata pojasnili značenje tog središnjeg otajstva naše vjere. Usto su isticali i važnost nedjelje kao «Dana Gospodnjega», o čemu smo mi hrvatski biskupi također objavili poslanicu “Nedjelja – Dan Gospodnji i Dan blagdanskog počinka”.¹⁴

Ali, usprkos uložnim naporima, mi i danas moramo mnogo poraditi da nedjeljna Euharistija i Dan Gospodnji dobiju ono mjesto u životu našega vjerničkoga naroda koje im pripada. Primjetljiv je, naime, postupni gubitak kršćanskog smisla nedjelje kao «Dana Gospodnjega» i s tim povezani izostanak sve većeg broja vjernika s nedjeljne euharistije te pasivnost mnogih u samom slavlju kao i sudjelovanje bez primanja sv. pričesti. Da bismo to predusreli, u sastavu župnih pastoralnih vijeća valja osnivati *skupine koje će voditi brigu o liturgijskom životu župe*. Potrebno je odgajati poslužitelje oltara, *ministrante*, a gdje je moguće i *akolite* te njegovati liturgijsko pje-

¹³ Biskupi BKJ, *Euharistija daje život Crkvi i svijetu*, Zagreb 1982.

¹⁴ Biskupi HBK, *Nedjelja – Dan Gospodnji i Dan blagdanskog počinka*, Zagreb 1997.

vanje. Osim toga, navještaj Božje riječi treba povjeriti odraslim, čak i službeno postavljenim *čitačima*, a ne djeci i osobama koje za to nisu ni pripremljene ni ovlaštene. U homilijama neka se u svjetlu Božje riječi rasvjetljava životna situacija onih kojima su upućene, na način koji odgovara tom svetom činu. Liturgijski prostor, predmeti, posuđe i odijelo za liturgiju neka budu na razini doličnog i radosnog euharistijskog slavlja. Nedostatak rečenoga mnoge odbija od liturgijskih slavlja ili im ne donosi onu radost i ispunjenje koje bi im po sebi trebali donijeti.

47. To znači da nam svima predstoji ozbiljan napor i rad na istinskoj obnovi liturgijskog života naših vjernih zajednica. Smjernice za to imamo u brojnim koncilskim i pokoncilskim dokumentima, kao i u spomenutim našim poslanicama i uputama. Potičemo, stoga, sve svećenike i vjernike da proučavaju spomenute dokumente i da ih, u skladu s mogućnostima, nastoje provesti. Ponovno ističemo potrebu uspostave liturgijske skupine u župi, kao što smo vam je preporučili u jednom dokumentu: “Živo preporučujemo i potičemo sve koji vode župne i druge liturgijske zajednice da (...) u svojim sredinama uspostave liturgijsku skupinu, tj. da se voditelji zajednica tjedno sastaju s manjom skupinom zauzetih vjernika na razmišljanje i molitvu, na razgovor i vježbu u smislu pripreme osobito nedjeljnih i blagdanskim slavlja. Takva bi skupina trebala biti nositelj dubljeg, djelatnijeg i ljepšeg liturgijskog života vjerničke zajednice”.¹⁵

Sakrament pomirenja

48. Uskrsnuli Krist nam je darovao sakrament pomirenja, u kojem nam oprašta grijeh i obnavlja u nama život koji smo primili na krštenju. U naše vrijeme taj sakrament prolazi kroz duboku krizu, a jedan je od osnovnih uzroka za to nestanak “osjećaja za grijeh”, bez kojeg nema ni potrebe za kajanjem, opraštenjem i obraćenjem.

Ipak, to nije cijela istina o čovjekovu odnosu prema neredu koji se naziva grijeh, jer dovoljno pronicav pogled u samu srž podijeljenosti koju grijeh izaziva “otkriva neospornu želju što prožima ljude dobre volje i prave kršćane da uklone lomove, zacijele pukotine te na svim razinama uspostave jedinstvo. Kod mnogih je ta želja popraćena istinskom čežnjom za pomirenjem, pa i onda kad se ne upotrebljava taj izraz” (PP 3). Doista, “pomirenje u čovjeku nije ništa manje duboko nego podijeljenost”, tj. grijeh (PP 3). Radi se, dakle, o tome da se prikladnim navještajem Božje riječi osvijetli kako stvarnost grijeha, tako i, više-manje, skrivena čežnja za oslobodenjem od njega, koje nam Bog dariva u Isusu Kristu.

Raduje nas činjenica da su mnogi naši vjernici svjesni značenja sakramenta pokore, što se najbolje vidi prigodom hodočašća te božićnih i uskrasnih ispovijedi. To ne znači da smijemo zanemariti i suprotne pojave i ne vidjeti velik broj krštenika koji ne ispunjavaju crkvenu zapovijed o barem godišnjem pristupanju tom sakramentu. Tu zabrinjavajuću pojavu posebno primjećujemo među vjernicima mlađe i srednje životne dobi. S druge strane ne možemo ne uočiti i istaknuti i veliku površnost kojom se taj sakrament prima, zbog čega ga ne prati istinsko obraćenje srca i susret s milosrdnim Gospodinom.

---

¹⁵ Biskupi BKJ, *Liturgija i život Crkve*, Zadar 1989., 40.

49. Zbog toga je potrebno vjernicima trajno pomagati u razumijevanju značenja i potrebe sakramenta pokore, kako bi ga znali ispravno cijeniti i prihvaćati. U tu svrhu ih treba upoznati s Božjim naumom o čovjeku, kojemu se grijeh protivi. A time što onemogućava ostvarenje Božjeg nauma, grijeh onemogućava i istinsko ostvarenje samog čovjeka. Sve to postaje shvatljivije ako imamo na umu teološku, sociološku, eklezijalnu i personalnu dimenziju grijeha. Istovremeno čovjeku grešniku treba pomoći da prepozna u sebi čežnju za oslobođenjem od bremena grijeha, i Isusa Krista kao jedinog Osloboditelja i Spasitelja ljudi. Stoga u našem pastoralnom radu moramo neumorno proglašavati i obznanjivati sve ono što je Bog svojoj Crkvi povjerio da naučava o čovjeku, njegovu obraćenju i spasenju u Isusu Kristu. Potrebno je u tom smislu koristiti sva raspoloživa sredstva, od kateheze i propovijedi do zajedničkih pokornička slavlja i pojedinačne sv. ispovijedi, imajući pritom na umu da je “Crkva po svojoj naravi sveudilj pomiriteljica” (PP 8).

Radi što dostojnijeg i vjernijeg slavljenja ovog uzvišenog sakramenta Božjeg milosrđa, pozivamo vas, dragi poslužitelji ovog sakramenta, da ga trajnim prijateljstvom s Božjom riječi u Svetom pismu sve dublje upoznajete, da proučavate ono što Učiteljstvo o tom otajstvu naučava, ali i sami nastojite trajno živjeti pomireni s Bogom i braćom, čuvajući se grijeha i moleći za sebe i povjereno stado Božje milosrđe. Na taj će se način i u nadolazećem vremenu nastaviti proces obnove ovog sakramenta, koji su potaknuli Drugi vatikanski koncil i mnogi pokoncilski dokumenti opće Crkve i raznih lokalnih Crkva, od kojih preporučujemo i dva pastirska pisma Biskupske konferencije Jugoslavije, kojoj je donedavno pripadala i HBK.¹⁶

50. Ovim Smjernicama želimo posebno upozoriti na potrebu i korist *osobne ispovijedi*, uvjereni da o njoj uvelike ovisi uspješnost našeg svekolikog pastoralnog nastojanja. Činimo to riječima Ivana Pavla II.: “Želim reći ocima ispovjednicima, a jednako tako i svim svećenicima širom svijeta: posvetite se, po cijenu bilo kakve žrtve, služanju sakramentu pomirenja i budite sigurni da on izgrađuje kršćanske savjesti više i bolje od bilo koje ljudske domišljatosti, od bilo koje psihološke tehnike i didaktičkog i sociološkog sredstva. U sakramentu pokore je na djelu Bog ‘bogat milosrđem’ (Ef 2, 4). Imajte na pameti da u Crkvi još uvijek vrijedi i uvijek će vrijediti naučavanje Tridentskog koncila o nužnosti cjelovite ispovijedi smrtnih grijeha (DS 1679-1683); vrijedi i uvijek će u Crkvi vrijediti norma koju preporučuje sveti Pavao i isti Tridentiski koncil, prema kojoj za dostojno primanje euharistije treba prethoditi ispovijed grijeha kada je netko svjestan smrtnog grijeha (DS 1647-1661)”¹⁷.

Želimo upozoriti i na ispovijed kao sredstvo svetosti, jer ona “koliko god obuhvaća spasonosno vježbanje poniznosti i iskrenosti, po vjeri koju ispovijeda ‘in actu exercito’ u posredovanju Crkve, po nadi koju uključuje, po pozornoj analizi savjesti koju zahtijeva, nije tek neposredno sredstvo za uništavanje grijeha – što je negativni vid, već dragocjeno vježbanje kreposti, koje je kao takvo ispaštanje i žrtva, nezamjenjiva škola duhovnosti, pozitivno zauzimanje da se u dušama obnovi ono što se zove ‘vir perfectus’, ‘in mensuram aetatis plenitudinis Christi’ /‘do čovjeka savr-

¹⁶ To su: Biskupi BKJ, *Upute o pomirenju za svećenike*, KS, Zagreb 1976; i *Pastoralna pouka o pomirenju za vjernike*, KS, Zagreb 1976.

¹⁷ Ivan Pavao II., *Sakrament pokore. Sedam govora i jedno apostolsko pismo Ivana Pavla II.*, Zagreb 1997., 26.

šena, do mjere uzrasta punine Kristove’/ (usp. Ef 4, 13)”.¹⁸ Zbog toga se, kako Sveti Otac dalje nastavlja, “ozračje sakramenta pokore ne može svesti na samu postavku teškog grijeha”, nego ga treba proširiti u perspektivi svetosti, o čemu svjedoči i činjenica “da je periodički obnavljana ispovijed, tzv. ispovijed ‘iz pobožnosti’, u Crkvi uvijek pratila uspon prema svetosti”.¹⁹

Imajući na pameti toliku blagodan sakramenta pokore, potičemo svećenike neka tijekom liturgijske godine organiziraju pokornička slavlja (prema Redu pokore), koja su korisna za promicanje obraćenja i čišćenje srdaca. I naznačeno vrijeme ispovijedanja u crkvama bit će vjernicima poticaj i ohrabrenje za revnije i učestalije pristupanje ovom izvoru milosrđa. Posebno, pak, neka se svećenici po uzoru na našega sv. Leopolda Bogdana Mandića, neumorno posvete apostolatu ispovijedanja, koji “već u sebi ima svoju nagradu”, jer “svijest da se nekoj duši ponovno vratila božanska milost, ne može ne ispuniti svećenika neizrecivom radošću”.²⁰ Ujedno sjemenišnim odgojiteljima i profesorima stavljamo na srce potrebu poticanja i razvijanja u budućim svećenicima većeg žara za apostolat sakramenta pomirenja. A sve sinove i kćeri Crkve pozivamo na češće pristupanje ovom božanskom izvoru milosti.

Bolesničko pomazanje i pastoral bolesnika

51. U svom neizrecivom milosrđu Bog nam ne liječi samo dušu opraštajući nam grijeh, nego nam je blizu i u raznim bolestima. Za vrijeme svog zemaljskog života naš Gospodin Isus Krist je liječio i ozdravljao ljude, a kao znak svoje trajne brige za bolesnog čovjeka darovao nam je sakrament bolesničkog pomazanja. Njegovi učenici su od početka revno slijedili Učiteljev primjer pomažući bolesnima i nemoćnima, o čemu posebno svjedoče riječi iz Jakovljeve poslanice: “Boluje li tko među vama? Neka dozove starješine Crkve! Oni neka mole nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje pa će molitva vjere spasiti nemoćnika...” (Jak 5, 14-15). Crkva je i kasnije, tijekom cijele svoje povijesti, slijedila primjer svoga Utemeljitelja, brinući se za duševno i tjelesno zdravlje čovjeka. U naše vrijeme postali smo još svjesniji činjenice da se, ne samo humanost društva, nego i vjerodostojnost naše vjere najbolje pokazuje brigom za najslabiju i najugroženiju braću, među kojima su, bez sumnje, i mnogi koji trpe od različitih bolesti. U skladu s time smatramo da je potrebno i u našem pastoralu učiniti pomake koji će omogućiti još djelotvorniju zauzetost za bolesnike, ali i ispraviti neka pogrešna shvaćanja.

Stoljećima se sakrament bolesničkog pomazanja zvao “posljednje pomazanje” zato što je bio posljednji u nizu pomazanja (nakon pomazanja kod krštenja, krizme i svetoga reda). S vremenom se on počeo podjeljivati neposredno prije smrti, štoviše pogrešno nazivati «sakramentom umirućih» (DS 1698). Zbog toga mnogi bolesnici, potaknuti i svojim najbližima, odgađaju primanje sakramenta bolesničkog pomazanja do posljednjeg trenutka prije smrti, a mnogi, nažalost, i umiru bez njega. Pastoralno iskustvo pokazuje veliku rasprostranjenost te prakse i otpornost tog shvaćanja, zbog čega ga je teško prevladati, no to nas ne smije obeshrabriti u ispravnom poučavanju i upućivanju vjernika.

---

¹⁸ isto, 28.

¹⁹ isto.

²⁰ isto, 29.

52. S jednakim marom i revnošću moramo vjernicima dozivati u svijest također dužnost da na prijelazu iz ovoga života obnove svoju krsnu vjeru i okrijepe se popudbinom Kristova tijela i krvi kao zalogom uskrsnuća, prema Isusovim riječima: “Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni. I ja ću ga uskrisiti u posljednji dan” (Iv 6, 54). Dakle, *popudbina* je sakrament umirućih i nju su “dužni primiti svi kršteni koji se mogu pričestiti, jer za sve vjernike na času smrti, kako god do nje dolazilo, važi zapovijed da prime svetu pričest; a duhovni pastiri neka pripaze da se ne bi primanje ovog sakramenta odlagalo već da se vjernici njime okrijepe dok su još sasvim pri sebi”.²¹

53. Od davnine je Crkva na različite načine molila za ozdravljenje bolesnika.. U novije vrijeme o takvim je molitvama Kongregacija za nauk vjere izdala posebni naputak, u kome se ističe da je “svakom vjerniku dopušteno uzdizati molitve Bogu radi zadobivanja ozdravljenja. Ipak, kada se to događa u crkvi ili nekom drugom svetom mjestu, priliči da ih vodi zaređeni službenik”.²² Uz to treba razlikovati molitve koje upućuju na “karizmu iscjeljivanja”, tj. na osobe kojima se pripisuje “dar liječenja”, i molitvena slavlja koja su predviđena u liturgijskim knjigama, kao što je npr. *Misa za bolesnike* ili *Blagoslov bolesnika*.²³ Dok su ova posljednja, ako se poštuju liturgijske odredbe, legitimna, prva se ne mogu smatrati takvima, budući da se “karizma liječenja” ne može pripisati nekoj posebnoj skupini vjernika, npr. voditeljima skupina, nego to ovisi o slobodnoj volji Duha Svetoga koji pojedincima može dati takav posebni dar liječenja kako bi se očitovala snaga milosti Uskrsnuloga. U tim delikatnim pitanjima valja se strogo držati spomenutog Naputka i ostalih odredaba Učiteljstva.

54. Prije svega pastoral bolesnika treba obuhvatiti same bolesnike koji su dužni, prihvaćajući svoje trpljenje “kao oblik sudjelovanja u spasonosnom trpljenju Kristovu i u radosti uskrsnuloga” (CL 54; usp. i SD 23), brinuti se za svoje ozdravljenje služeći se svim legitimnim raspoloživim sredstvima. Zatim treba obuhvatiti zdravstvene djelatnike prateći ih i odgajajući duhovno i moralno, kako bi svoju službu dobrog Samaritanca obavljali stručno i s ljubavlju, prema riječima koje im upućuje Ivana Pavla II.: “Vi poput dobrog Samaritanca služite bolesnima i patnicima, poštujući u njima – uvijek i nadasve – dostojanstvo osobe, prepoznavajući očima vjere prisutnost Isusa koji trpi... Ničim se ne može nadomjestiti vaša stručnost i prikladna organizacija posla, ali im morate dodati ‘srce’, koje ih je jedino kadro humanizirati”.²⁴ Konačno, pastoral bolesnika mora obuhvatiti i cijelo društvo, poglavito građanske vlasti, znanstvenike i sve koji su u izravnom ili neizravnom odnosu s bolesnicima. Pastoral bolesnika ima za cilj stvaranja “čovjeka dostojnijih uvjeta u medicini i bolesničkoj skrbi”, polazeći od temeljne pretpostavke da je svaki čovjek osoba dostojna svakog poštovanja, i da je “ljubav prema onima koji pate znak i mje-

²¹ Rimski obrednik *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesnike*, KS, Zagreb 1973., br. 27.

²² Kongregacija za nauk vjere, *Naputak o molitvama kojima se od Boga moli ozdravljenje*, KS, Zagreb 2001., *Disciplinske odredbe*, čl. 1.

²³ Rimski obrednik, *Blagoslovi*, KS, Zagreb 1987, br. 290-320.

²⁴ Ivan Pavao II., *Poruka za II. Svjetski dan bolesnika, 11. veljače 1994.*, 7, u: Ivan Pavao II., *Poruke za slavlje Svjetskog dana Bolesnika 11. veljače, 1993. – 2002.*, Rijeka-Zagreb 2002.; usp. i SD 29.

rilo stupnja uljudbe i napretka u jednom narodu”.²⁵ Naravno, pastoral bolesnika obuhvaća i obitelji onih koji trpe. Pastoralni naponi imaju u tom pogledu dvostruki cilj, što Sveti Otac ovako izražava: “Dok pozivam crkvenu i građansku zajednicu preuzeti na sebe teške prilike u kojima se nalaze mnoge obitelji pod težinom koju im je nametnula bolest kojeg rođaka, podsjećam da je zapovijed Božja posjetiti bolesne upućena nadasve bolesnikovoj rodbini. Izvršena u duhu ljubaznog sebedarja i poduprta vjerom, molitvom i sakramentima, pomoć bolesnim rođacima može se pretvoriti u nezamjenjivo terapijsko sredstvo za bolesnika i svima postati prigoda otkrivanja dragocjenih ljudskih i duhovnih vrijednosti”.²⁶

55. Razvijati pastoral bolesnika u iznijetom smislu pozvana je cijela crkvena zajednica, poučena riječima sv. Pavla: “Ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi” (1 Kor 12, 26). U skladu s time Sveti Otac potiče sve članove i ustanove Crkve: “Biskupije, župe i sve crkvene zajednice neka se obvežu prikazati teme o zdravlju i bolesti u svjetlu Evanđelja; neka ohrabruju promicanje i obranu života te dostojanstva ljudske osobe od začeca do naravne smrti; neka se stvarno i vidljivo opredijele ponajprije za siromahe i odbačene (*optio praeferentialis*); među ovima, neka okruže ljubaznom pozornošću žrtve novih društvenih bolesti, nemoćne, kronične bolesnike i umiruće te one koji su zbog političkih i društvenih nereda prisiljeni napustiti svoju zemlju i živjeti u nesigurnim i naprosto nečovječnim uvjetima”.²⁷

Sveti red

56. “Izgradnja budućih svećenika, bilo biskupijskih, bilo redovničkih te us trajna briga, produžena tijekom čitavoga životnoga vijeka, za njihovo osobno posvećenje u službi i za trajno osuvremenjivanje njihovoga pastoralnog nastojanja, smatraju se u Crkvi jednom od najzahtjevnijih i najvažnijih zadaća za budućnost evangelizacije čovječanstva”, ističe Ivan Pavao II. (PDV 2). On navodi i razloge za to: “Crkva bez svećenika ne bi nikada mogla živjeti onu temeljnu poslušnost koja je u samoj biti njezina postojanja i poslanja u povijesti: poslušnost Isusovoj zapovijedi ‘Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode’ (Mt 28, 19) i ‘Ovo činite meni na spomen’ (Lk 22, 19; usp. 1 Kor 11, 24), tj. zapovijedi naviještanja Evanđelja i obnavljanja žrtve njegova predanog Tijela i prolivene krvi za život svijeta” (PDV 1).

57. Slijedeći Svetoga Oca i mi biskupi ističemo da je za našu Crkvu u ovom povijesnom trenutku odgoj budućih svećenika i njihova trajna formacija veoma težak i važan zadatak. Svjesni smo, naime, s jedne strane, istine na koju upozorava Sveti Otac, tj. da Crkva bez svećenika ne može ni opstati ni izvršiti svoje poslanje; s druge strane, pak, uočavamo zabrinjavajuću činjenicu sve manjeg broja svećeničkih kandidata, kao i probleme njihova odgoja. Istovremeno nas ne može ostaviti ravnodušnima sve starija dob naših svećenika, njihov osjećaj nemoći pred rastućim pastoralnim zahtjevima, stanoviti zamor i poteškoće u prilagođivanju novim okolnostima i potrebama pastoralnog djelovanja. Pred tim činjenicama mnogi vjernici, svećenici i redovnici dijele s nama zabrinutost i nelagodu, ali se također osjećaju ponukanima sve svoje pouzdanje staviti u Gospodina, moleći od njega da radnika pošalje u žetvu svo-

²⁵Ivan Pavao II., *Poruka za I. Svjetski dan bolesnika 11. veljače 1993.*, 4.

²⁶Ivan Pavao II., *Poruka za VI. Svjetski dan bolesnika 11. veljače 1998.*, 8.

²⁷isto, br. 6.

ju (usp. Mt 9, 37; Lk 10, 2). Ne možemo, dakako, ne vidjeti i velike napore koje mnogi ulažu u buđenje novih zvanja, kao i u odgoj svećeničkih kandidata u sjemeništima, te u pomaganje svećenicima da ustrajno i predano izvršavaju svoje poslanje u Crkvi. Ovim *Smjernicama* želimo upravo sve dobre inicijative podržati i nove potaknuti, kako bi se uspostavila i razvila što sustavnija i cjelovitija briga za svećeničko služenje u našoj Crkvi.

58. Prije svega, potrebno je razvijati takav *pastoral zvanja* koji će biti sastavni dio sveukupnog pastorala, što znači da ovaj treba voditi prema susretu s Bogom i time prema prepoznavanju vlastitog poziva i dara. Budući da se zvanje poglavito rađa i sazrijeva unutar crkvene zajednice, sredstva pastorala zvanja su ona ista kojima se izgrađuje i hrani sama zajednica, a to su: liturgija i molitva, bratsko zajedništvo, djelatna ljubav, iskustvo Božje ljubavi primljeno i darovano u svjedočenju itd. Molitva, liturgijska i osobna, uvijek je temelj zvanja i odgovor na Isusov poziv: “Molite dakle Gospodara žetve da pošalje radnike u žetvu svoju” (Mt 9, 38). Uz to bi pastoral zvanja trebalo uvesti u srce župne zajednice osnivanjem skupine odgovorne za animiranje zvanja, kao i skupine redovitih molitelja za zvanja, zatim organiziranjem raznih aktivnosti, kao što su dani i tjedni zvanja, kateheze, svjedočenja, posjet sjemeništu i sl.

U tom se smislu govori o potrebi stvaranja *kulture zvanja* u kojoj će mladi moći svoj život prepoznati kao Božji dar i poziv.²⁸ Takvu kulturu karakterizira pastoral zvanja koji nije motiviran samo situacijom krize zvanja, nego je izraz materinstva Crkve, otvorene Božjem djelovanju koje u njoj rađa život i usmjerava je na promicanje svih zvanja, jer u Gospodnjoj Crkvi nitko ne raste, ako se ne raste zajedno. Radi se o pastoralu koji nije ograničen samo na one koji su nam blizu ili nam izgledaju već opredijeljeni, nego je proširen na sve mlade koji su nam povjereni, jer Bog zove gdje hoće i koga hoće, i u svakoj je osobi dao izvorni dar koji treba otkriti. Dakako, takav pastoral zvanja zahtijeva nadilaženje i oslobađanje od patologije umora i rezignacije, koja se opravdava time da se današnji naraštaj mladih smatra jedinim uzrokom krize zvanja.

59. U promišljanju svećeničkog služenja u našem vremenu trebamo, prije svega, voditi računa o onome što je u njemu *nepromjenljivo*. Naime, “svećenik sutrašnjice neće trebati manje nalikovati Kristu od svećenika današnjice. Kada je živio na zemlji, Krist je u sebi ponudio konačni lik prezbitera ostvarujući ministerijalno svećeništvo u koje su prvi bili uvedeni apostoli; ono je određeno kao trajno, obnavljajući se u svim povijesnim razdobljima. Na taj će način prezbiter trećeg tisućljeća biti nastavljatelj svećenika koji su u prijašnjim vremenima nadahnjivali život Crkve. I u trećem će se tisućljeću svećenički poziv nastaviti kao poziv na življenje jedinoga i trajnoga Kristova svećeništva” (PDV 5). Ova nam istina mora biti trajno pred očima, kao čvrsto uporište i polazište, u svim mogućim promišljanjima svećeničke službe u sadašnjosti i budućnosti.

Ali uz nepromjenljive postoje i oznake svećeništva koje bi se mogle nazvati *promjenljivima*. O tome Sveti Otac kaže: “Isto tako zasigurno se i život i svećenička služba moraju prilagoditi svakom vremenu i svakom životnom ozračju ... S naše se

²⁸ Usp. Papinsko djelo za crkvena zvanja, *Nova zvanja za novu Europu*, KS, Zagreb 2000.

strane moramo pokušati otvoriti koliko je moguće više prosvjetljenju Duha Svetoga kako bismo otkrili usmjerenja sadašnjeg društva, prepoznali najdublje duhovne potrebe, odredili najvažnije stvarne zadaće, pastoralne metode koje treba prilagoditi, i tako na primjeren način odgovorili na čovjekova očekivanja” (PDV 5). Nema sumnje da svako prilagođivanje dotičnom vremenu i životnom ozračju mora imati samo jedan cilj: naše potpunije ostvarivanje i življenje spasonosnog značenja i smisla Kristova svećeništva.

60. U nas je, od Drugog vatikanskog sabora do danas, puno učinjeno kako na dubljem upoznavanju bitnih oznaka svećeništva, tako i na traženju načina njegova življenja i ostvarivanja koji su prikladniji potrebama našeg vremena. O jednom i drugom aspektu svećeništva mnogo se u raznim prigodama govorilo i pisalo, prevedeni su i temeljni dokumenti općeg Učiteljstva o tome, a Biskupi Jugoslavije su objavili *Odredbe o odgoju i obrazovanju svećeničkih kandidata Katoličke Crkve Jugoslavije*, u kojima se i za naše vrijeme i prilike nalaze dragocjene upute i poticaji.²⁹ Budući da je otajstvo Kristova svećeništva neiscrpno, a prilike u kojima ga treba živjeti i ostvarivati promjenljive, nužno je i dalje nastaviti napore oko njegova dubljeg upoznavanja, kao i oko proučavanja novih povijesnih okolnosti, kako bismo ga što potpunije živjeli i ostvarivali. U tom smislu ne smijemo se umoriti u traženju novih putova i načina buđenja i odgajanja svećeničkih zvanja, kao i trajnog obrazovanja svećenika, pri čemu valja posebnu pozornost posvetiti duhovnom životu svećenika, njihovu posebnom pozivu na svetost, kao i “ekleziologiji zajedništva”, jer je služba prezbitera “prije svega zajedništvo, te odgovorna i nužna suradnja u biskupskoj službi u brizi za opću Crkvu i za partikularne Crkve u čijoj službi s biskupom tvore jedinstveni prezbiterij” (PDV 12 i 17). Dakako, svećenik ne može na očekivani način vršiti svoje poslanje ni bez odgovarajuće intelektualne pripreme, kojoj je potrebno već za vrijeme teološkog studija, ali i tijekom cijelog svećeničkog radnog vijeka poklanjati najveću brigu i pozornost. U tom se smislu od naših bogoslovnih fakulteta i učilišta, kao i od ostalih ustanova koje se bave permanentnim obrazovanjem svećenika, traži trajno prilagođivanje programa studija i obrazovanja, ovisno o pastoralnim potrebama Crkve i zahtjevima vremena.

61. “Crkvenu od Boga ustanovljenu službu vrše u raznim redovima oni koji se već u starini zovu biskupima, svećenicima, đakonima” (LG 28). *Ustanova đakonata* dokumentirana je od samih početaka kršćanstva, a u Zapadnoj je Crkvi bila u cvatu do 5. stoljeća, kada “iz različitih razloga doživljava blagi pad, završivši samo kao srednja etapa za kandidate za svećeničko ređenje”.³⁰ Nakon što se odredba Tridentskog koncila o obnovi trajnog đakonata nije ostvarila, Drugi vatikanski koncil je ponovno odredio da se đakonat može “u budućnosti obnoviti kao posebni i trajni hijerarhijski stupanj... i podijeliti ljudima zrelije dobi i ako žive u braku, i prikladnim mladićima, za koje ipak mora ostati na snazi zakon celibata” (LG 29).

Koncilske oce potakla su tri razloga da uvedu trajni đakonat: “a) želja da se Crkva obogati funkcijama đakonske službe koje bi se inače u mnogim krajevima te-

²⁹ Dokument je objavljen pod naslovom: Biskupi Jugoslavije, *Odgoj i obrazovanje svećeničkih kandidata i drugi dokumenti*, KS, Zagreb 1986.

³⁰ Kongregacija za katolički odgoj i Kongregacija za kler, *Temeljni propisi za formaciju trajnih đakona i Direktorij za službu i život trajnih đakona*, Zagreb 1998., ovdje *Temeljni propisi*, 2.

ško mogle vršiti; b) nakana da se osnaži milošću đakonskog reda one koji su već za-
pravo vršili đakonske funkcije; c) briga da se opskrbi svetim službenicima one kraje-
ve koji su trpjeli zbog pomanjkanja klera. Ti razlozi ističu kako obnova trajnog đako-
nata ne kani ni najmanje prejudicirati značenje, ulogu i rascvat ministerijalnog sveće-
ništva, koje se uvijek mora velikodušno ostvarivati i zbog svoje nezamjenjivosti”³¹

Budući da su sva tri spomenuta razloga, a posebno dva posljednja, prisutna i
u našoj Crkvi, započeli smo s uvođenjem ove službe i u nas. Uvjereni smo da će ona
doista promicati oživljavanje kršćanskih zajednica da postanu sličnije onima iz apos-
tolskih vremena i prvih stoljeća kršćanstva.

Sakrament ženidbe

62. “Ženidba je kao i svaki sakrament spomen-čin, posadašnjjenje i proročki
navještaj događaja spasa” (FC 13). Ali sakrament ženidbe je to “na sebi svojstven na-
čin. ‘Supružnici u njemu imaju udjela kao supružnici, u dvoje, kao par, do te mjere
da prvi i neposredni učinak ženidbe (res et sacramentum) nije sama sakramentalna
milost, već kršćanska bračna veza, tipično kršćansko zajedništvo udvoje, jer pred-
stavlja otajstvo Kristova utjelovljenja i njegovo otajstvo Saveza. I sadržaj udioništva
u Kristovu životu je također nešto posebno: bračna ljubav obuhvaća cjelovitost u
koju ulaze sve sastojnice osobe – poziv tijela i nagona, snaga osjećaja i čuvstvenosti,
težnja duha i volje; ona teži k duboko osobnom jedinstvu, jedinstvu koje preko je-
dinstva u jednome samom tijelu, vodi k tome da ne bude nego jedno srce i jedna
duša; ona zahtijeva nerazrješivost i vjernost u konačnom uzajamnom darivanju; i ot-
kriva se u plodnosti (usp. HV 9). Ukratko, radi se doista o redovnim značajkama sva-
ke prirodne bračne ljubavi, ali s novim značenjem koje ih ne samo pročišćuje i učvrš-
ćuje, već ih uzdiže do te mjere da postanu izraz doista kršćanskih vrednota,” (FC
13).

63. Ženidba je temelj šire zajednice obitelji koja, prema Božjem naumu, ima
četiri osnovna zadatka: stvaranje zajednice osoba, prenošenje života, sudjelovanje u
razvoju društva i sudjelovanje u životu i poslanju Crkve (usp. FC 17). Ni jedan od
ova četiri zadatka obitelj ne može ostvariti bez široke i svesrdne društvene i crkvene
pomoći, koja je u naše vrijeme, kada je obitelj pojačano izložena najrazličitijim iza-
zovima i iskušenjima, možda čak potrebija nego prije. Zbog toga Crkva s posebnom
brigom i ljubavlju prati suvremene obitelji, štoviše, “osjeća hitnost naviještanja
Evandjelja, to jest ‘blagovijesti’ svima bez razlike, a osobito onima koji su pozvani na
ženidbu i na nju se pripremaju, svim bračnim drugovima i svim roditeljima svijeta”
(FC 3). Ujedno Crkva, u svojoj majčinskoj brizi, ne prestaje pozivati i sve ostale
društvene subjekte na pružanje što učinkovitije pomoći i zaštite obiteljima.

64. Mnogostruke, duboke i brze promjene društva i kulture pogađaju danas
najviše obitelj koja sve više upada u nesigurnosti, sumnje i neznanja s obzirom na
duboki smisao i istinu o bračnom i obiteljskom životu. Pritom su mnoge obitelji bez
odgovarajuće društvene pomoći i podrške, štoviše, neke su “najrazličitijim nepraved-
nim situacijama spriječene da ostvare svoja temeljna prava” (FC 1). U takvoj situaciji
obitelj sve teže ostvaruje zajedništvo osoba, zbog čega su obiteljske nesloge i nesu-

---

³¹Temeljni propisi, 2.

glasice, koje veoma često završavaju i rastavom, sve učestalija pojava. Mnogi i složeni problemi, između ostaloga i sve rašireniji hedonistički mentalitet, otežavaju bračnim drugovima ispunjenje zadaće prenošenja života, što ih potiče na zahvate u bračnom životu kojima je svrha onemogućavanje rađanja novog života, kao i nasilni prekid trudnoće koji Drugi vatikanski koncil naziva užasnim zločinom ovog našeg vremena (usp. GS 51).

S druge se strane suočavamo i sa sve većom nesposobnošću suvremene obitelji u ispunjavanju svojih odgojnih dužnosti, tako da su djeca sve češće prepuštena samima sebi i izvanobiteljskim odgojnim čimbenicima. Dakako, u sebi nesigurna obitelj nije u stanju izvršavati i ispunjavati ni svoje specifične društvene i crkvene dužnosti.

65. Osim problema s kojima se danas suočavaju mnoge obitelji u Europi i svijetu, naše pritišću i još nezacijeljene posljedice rata, kao i mnogi socijalni problemi. Sve to stavlja suvremenu hrvatsku obitelj pred teška iskušenja, koja ona sama ne može nadvladati, a mlade odvraća od obiteljskog života. Zbog toga su hvale vrijedna pastoralna nastojanja u prilog obitelji, koja se trajno, a u posljednje vrijeme posebno intenzivno poduzimaju u našoj Crkvi na župnim i biskupijskim razinama, kao i u okviru pojedinih redovničkih zajednica. Radujemo se također osnivanju Ureda za pastoral obitelji, kao i "Direktoriju za obiteljski pastoral Katoličke Crkve u Hrvatskoj". Sve nas to ispunja nadom u još veću i sustavniju pastoralnu skrb za naše obitelji.

Ta bi skrb trebala početi odgojem mladih za bračni i obiteljski život. U tom bi smislu daljnju pripremu za brak valjalo uvesti u plan i program viših razreda osnovne škole te srednjoškolskog vjeronauka i župne kateheze. U neposrednoj pripremi za brak nezaobilazni su tečajevi za brak, na kojima zaručnici i mladi bračni parovi, uz dobivanje korisnih informacija i pouka, imaju prilike za susret i razmjenu iskustava s onima koji se nalaze u sličnoj životnoj situaciji. Tu su zatim, kao sastavni i nezaobilazni momenti pastoralna obitelji, pastoral ženidbenog slavlja i poslije-ženidbeni pastoral. Ne smije se također zaboraviti one koji žive u teškim uvjetima: samohrani roditelji, roditelji koji imaju djecu s posebnim potrebama, obitelji ugrožene drogom, prognaničke i izbjegličke obitelji, obitelji pogođene teškom bolešću ili smrću pojedinog člana, kao ni one koji žive u neregularnim uvjetima: rastavljeni i ponovno vjenčani, izvanbračne zajednice i dr. Svima valja objaviti Božji naum o braku i obitelji.

Na mnoge zahtjeve obiteljskog pastoralna ne možemo adekvatno odgovoriti bez obrazovanih i u kršćanskom duhu odgojenih kadrova, kako iz redova svećenika i redovnika, tako i laika, kao i bez potrebnih ustanova i organizacija, kao što su biskupijska povjerenstva za obitelji te razna savjetovališta za bračne parove, mlade, djecu i sl. Ovim *Smjernicama* želimo potaknuti još sustavniji i osmišljeniji razvitak obiteljskog pastoralna u nas, za što već sada postoje dobre pretpostavke. Naime, "Crkva smatra služenje obitelji jednom od svojih bitnih zadaća. U tom smislu kako čovjek, tako i obitelj predstavljaju 'put Crkve'"³².

---

³² *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II.*, Zagreb 1994., 5 sl.

PASTIRSKA SLUŽBA

66. Pastirska služba u Crkvi je u neraskidljivoj vezi sa službom naviještanja i posvećivanja, jer ju je Krist upravo zato ustanovio da bi se trajno osiguralo proglašavanje Božje riječi i dijeljenje njegove sakramentalne milosti svakom čovjeku, na bilo kojem mjestu i u bilo kojem vremenu. Dar Riječi koja osvjetljava i nadahnjuje ljudsko srce, i dar milosti koja čovjeku vraća božanski život i snagu, najveći su izraz Božje pastirske brige i ljubavi za čovjeka. Pritom, kao što je glavni Učitelj, Navjestitelj i Posvetitelj, Krist je također glavni i jedini Pastir svoga naroda. Svi drugi tu službu vrše samo ako ih On poziva i povjerava im svoju pastirsku brigu, što znači da nisu i ne smiju biti gospodari stada, nego sluge, poput njega koji ih je pozvao i povjerio im službu pastira.

67. U Starom zavjetu Bog se objavljuje kao kralj svih naroda, među kojima je Izrael narod koji je on odabrao za naročitu svojinu, učinivši od njega “kraljevstvo svećenika, narod svet” (Izl 19, 6). Bog ostvaruje svoje kraljevanje tako što vodi, štiti i, poput pastira, okuplja svoj narod. Zbog toga ga narod zaziva riječima: “Pastiru Izraelov, počuj, ti što vodiš Josipa ko stado ovaca” (Ps 80). Svoju kraljevsku i pastirsku vlast Bog ostvaruje po posrednicima koje slobodno izabire i povjerava im brigu za svoj narod. Kada su mu se oni iznevjerili, te umjesto naroda počeli pasti sebe, Bog je zaprijetio da će im oduzeti stado i sam preuzeti za njega brigu: “Evo me, sam ću potražiti ovce svoje i sam ću ih pasti! Kao što pastir brine za ovce svoje kad se nađe uza stado raspršeno, i ja ću se pobrinuti za svoje ovce i skupiti ih iz svih mjesta u koje se raspršiše u dan oblaka i mraka... Potražiti ću izgubljenju, dovesti natrag zalutalu, poviti ću ranjenu i okrijepiti nemoćnu, bdjeti nad pretilom i jakom – past ću ih pravedno” (Ez 34, 11-16). Štoviše, Bog po prorocima naviješta, u zamjenu za nevjerne kraljeve, novog kralja koji će “činiti pravo i pravicu u zemlji” (Jr 23, 5).

68. Božje obećanje ispunja Isus Krist, utjelovljeni Sin Božji kojemu narod kliče kao kralju (Lk 19, 38). On sam, kad su ga pitali, priznaje da je kralj (Iv 18, 37), ali sam sebe radije naziva “dobrim pastirom”: “Ja sam pastir dobri i poznajem svoje i mene poznaju moje, kao što mene poznaje Otac i ja poznajem Oca i život svoj položem za ovce” (Iv 10, 14-15). Kao dobri pastir, Isus je poslan, ne samo izgubljenim ovcama Izraela, nego i drugima: “Imam i drugih ovaca, koje nisu iz ovog ovčinjaka. I njih treba da dovedem i glas će moj čuti i bit će jedno stado, jedan pastir” (Iv 10, 16). Onima koji su mu povjereni, on daje život, jer je upravo radi toga došao: “Ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju” (Iv 10, 10). Na taj način on sebi stvara “rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni” (1 Pt 2, 9). Taj novostečeni narod, koji treba naviještati Božja divna djela (usp. 1 Pt 2, 9-10), neće nikad biti bez pastira, jer Isus ispunja i ostvaruje ono što je Bog navijestio po prorocima: “Dat ću vam pastire po srcu svojemu koji će vas pasti razumno i mudro” (Jr 3, 15), tj. koji će, po uzoru na samog Isusa Krista, Kralja i Pastira, vladati (kraljevati) služeći.

69. Kristovu kraljevsku i pastirsku službu nastavljaju u Crkvi biskupi, nasljednici apostola. Oni su poslani da zajedno s Vrhovnim Svećenikom i pod njegovim autoritetom “kroz sva vremena nastavljaju djelo Krista, vječnog pastira” (CD 2). “Biskupi upravljaju posebnim, njima povjerenim Crkvama, kao Kristovi zamjenici i poslanici, savjetom, uvjeravanjem, primjerom, ali i autoritetom i svetom vlašću, kojom

se služe samo zato da svoje stado odgoje u istini i svetosti, sjećajući se da onaj koji je veći bude kao manji, a onaj koji je poglavica da bude kao sluga (Lk 22, 26-27)” (LG 27). Taj karakter služenja Koncil još jače naglašava kada biskupu stavlja za uzor Dobrog Pastira: “Biskup, poslan od Oca obitelji da upravlja njegovom obitelji, neka drži pred očima primjer Dobroga Pastira, koji je došao ne da bude služen, nego da služi (usp. Mt 20, 28; Mk 10, 25) i da za ovce dade svoj život (usp. Iv 10, 11)” (LG 27). Riječ je, dakle, o služenju koje uključuje potpuno darivanje sebe mišljenjem i življenjem ponajprije za povjerene vjernike, ali i za cijelu Crkvu. Koncil rabi biblijsku riječ “diakonia”, da bi pobliže označio službu i dužnost koju je Gospodin povjerio biskupima kao pastirima svoga naroda (usp. LG 24). Dakako, to je služenje na način pastira, što znači da uključuje i vlast.

Neki naglasci biskupske pastirske službe u ovom povijesnom trenutku

70. Svako vrijeme stavlja pastirsku službu u Crkvi pred posebne izazove. Takav je izazov za nas donedavno bio bezbožni komunizam, koji je raznim pritiscima i otvorenim progonima biskupa, svećenika i vjernika htio planski zatrti Crkvu Božju u hrvatskom narodu. Ali Bog se u tim teškim prilikama posebno brinuo za svoj narod, dajući mu čvrste i nepokolebljive pastire, koji su, predvođeni blaženim Alojzijem Stepincem, bili spremni, poput Dobrog Pastira, žrtvovati svoje živote za povjereno im stado. Dok se s divljenjem i zahvalnošću sjećamo tih divnih pastirskih likova iz komunističkog vremena, zahvalni smo Bogu i za mudrost i predanost koju je pastirima svoga naroda, na čelu s blagopokojnim kardinalom Franjom Kuharićem, udijelio za vrijeme Domovinskog rata. Oni su, čvrsti u vjeri, budili i držali živom u cijelom narodu toliko potrebnu nadu, brinući se ujedno da u žrtvama terora i agresije ne prevlada osjećaj osvete i mržnje, toliko protivan Kristovu pozivu na oprostjenje i ljubav prema neprijatelju (usp. Mt 18, 15; Mk 17, 3-4; Mt, 38-48; Lk 6, 27-36). Ujedno su, zajedno sa svojim svećenicima, redovnicima i vjernicima, ulagali silne napore u pomaganju onima koje je rat potjerao s njihovih ognjišta ili im je nepovratno odnio njihove najmilije.

Izraz pastirske brige bili su i svi naši dosadašnji istupi u prilog pravednijeg rješavanja posljedica rata i društvene tranzicije. Budući da ćemo siromaha uvijek imati uza se (Mt, 26, 11; Iv, 12, 8), jedno od glavnih težišta naše pastirske brige bit će i u budućnosti zauzimanje za njihova prava, nastojeći tako, zajedno s cijelom Crkvom, biti “glas onih koji nemaju glasa”. Danas su među takvima mnoge kategorije građana: obitelji bez odgovarajuće društvene pomoći, mladi bez mogućnosti ostvarenja svojih opravdanih težnji i prava, radnici bez posla ili s plaćama nedostatnim za dolično uzdržavanje sebe i svojih obitelji, umirovljenici s mirovinama koje im ne jamče mirnu i bezbrižnu starost, razne društvene skupine koje su privatizacija i pretvorba teško pogodile i oštetile, kao i žrtve droge, alkohola i mnogih drugih poroka i zala. Crkva bi iznevjerila Isusa Krista kad ne bi djelovala u prilog svih koji su, na ovaj ili onaj način, zakinuti i obespravljeni. U tom smislu pastirska nam služba nalaže poticati, bilo to zgodno ili nezgodno, sve članove Crkve, napose vjernike laike, na zauzeto sudjelovanje i u donošenju pravednih zakona i u brizi oko njihova provođenja. Doista, Kristovi učenici moraju biti u prvim redovima s onima koji promiču i štite opće dobro.

71. Ista nas služba obvezuje i na sustavnu brigu za karitativno djelovanje kojom Crkva, u skladu sa svojim mogućnostima, pomaže konkretnom čovjeku, napose onima kojima nedostaju minimalna sredstva i uvjeti za život. U ovoj prilici ne možemo ne izraziti svoju radost zbog svega onoga što je Hrvatski Caritas u zadnjih deset godina učinio, poglavito tijekom Domovinskog rata. Ne možemo ne vidjeti i ne priznati i velike napore koje mjerodavni ulažu i na nacionalnoj razini i na razinama pojedinih nad/biskupija i župa u razvijanje Caritasa kao ustanove te u buđenje svijesti kod vjernika o dužnosti karitativnog djelovanja. Sa zahvalnošću se ovdje spominjemo i svekolike pomoći koju su našem Caritasu pružali i još uvijek pružaju Caritasi Crkava i druge humanitarno-karitativne ustanove u susjednim zemljama. Ta solidarnost, kao i požrtvovni rad odgovornih u našim Caritasima, te sve razvijenija karitativna svijest u naših vjernika, jamstvo su još sustavnijeg, a time i učinkovitijeg, služenja najpotrebitijima među nama.

72. Imajući pred očima probleme i opasnosti s kojima se Crkva danas suočava, u svijetu i u nas, i slijedeći upute i poticaje vrhovnog Učiteljstva, ističemo kao jedan od prioritarnih zadataka naše pastirske službe u ovom povijesnom trenutku, prožetom skepticizmom i relativizmom koji su uzdrmali sve temeljne sigurnosti, *očuvanje vjere* koja nam daje sigurnost da Bog postoji i da u Isusu Kristu, svome jedinorođenom Sinu koji je radi nas i našega spasenja postao čovjek, trpio i umro te treći dan slavno uskrsnuo, ljubi sve ljude i želi ih dovesti u svoje Kraljevstvo istine, pravde, ljubavi i mira. Stoga smatramo svojom svetom pastirskom dužnošću služenje cjelovitoj objavljenoj i predanoj istini, a time i onoj disciplini koja je štiti. Uvjereni smo da čovjeka ništa toliko ne ugrožava kao nedostatak smisla i nade, nesigurnost u pogledu temeljnih životnih istina i vrijednosti, nerazlikovanje dobra i zla, istine i laži, pravde i nepravde. A sve se to ne može afirmirati, na ispravan i potpun način, bez čvrste vjere u Boga koji je Stvoritelj, Uzdržitelj, Početak i Svrha svih stvari. Zato je vjera najdragocjeniji dar Božji čovjeku, koji smo mi, službenici Krista Raspetog i Uskrsnulo, dužni ljudima našeg vremena nuditi i poticati ih da je prihvate i žive u skladu s njome. Pozivamo u tom smislu roditelje, odgojitelje, župne zajednice, naše teologe, svećenike, redovnike i redovnice, da svi zajedno, i u skladu sa svojim mogućnostima i odgovornostima, učinimo što je potrebno za očuvanje kršćanske vjere u našem narodu i za njezino prenošenje novim naraštajima.

73. Drugi vatikanski sabor ističe da je jedna od glavnih zadaća biskupske pastirske službe - izgradnja *biskupijske zajednice*. Biskup je dužan povjerene mu vjernike odgajati i okupljati "da svi – svjesnih svojih dužnosti – žive i djeluju u zajedništvu ljubavi" (CD 16). U skladu s time Ivan Pavao II. programski ističe: "Napraviti od Crkve dom i školu zajedništva: evo velikog izazova koji stoji pred nama u tisućljeću koje započinje, želimo li biti vjerni Božjem planu i odgovoriti također na duboka očekivanja svijeta" (NMI 43). Da bismo mogli ostvariti taj uzvišeni zadatak, potrebno je "*promicati duhovnost zajedništva* omogućujući da se ona pokaže kao odgojno načelo na svim mjestima gdje se izgrađuje čovjek i kršćanin" (NMI 43). Samo njegovanjem i izgrađivanjem zajedništva Crkva može odgovoriti sve većem individualizmu iz kojeg se rađa otuđenost i osamljenost suvremenog čovjeka; i samo na taj način može biti uvjerljiva u očima suvremenog čovjeka, kojega sablažnjavaju podijeljenosti i nesloge među onima koji se smatraju učenicima Onoga koji je molio da bude

“jedno stado i jedan pastir” (Iv 10, 16). Zbog toga je življenje i ostvarivanje otajstvenog jedinstva Crkve (usp. SC 26) izazov koji stoji pred svim članovima crkvene zajednice, a napose pred onima kojima su povjerene veće odgovornosti. Sveti Otac nam u tom pogledu govori posve konkretno ističući: “Prostore zajedništva treba gajiti i proširivati dan za danom na svim razinama, unutar tkiva života svake Crkve. Tu zajedništvo treba zračiti u odnosima među biskupima, prezbiterima i đakonima, između pastira i čitavog Božjeg naroda, između klera i redovnika, između udruga i crkvenih pokreta” (NMI 45). Biti vidljivi znak i promicatelj takvog zajedništva u biskupijskoj zajednici – to je jedan od najuzvišenijih zadataka biskupske pastirske službe, kojemu se u nadolazećem vremenu trebamo posvetiti posebnim žarom.

74. Iz otajstvenog jedinstva Crkve proizlazi i *jedinstvo apostolata*. Zbog toga “u čitavoj biskupiji i njezinim posebnim područjima treba da se pod biskupovim vodstvom koordiniraju i tijesno povežu sva djela apostolata”, kako bi se zahvatili “u jedinstvenu akciju svi pothvati i ustanove koje se odnose na katehezu, misije, karitativna djelatnost, socijalna pitanja, obitelj, škole i na sve druge ustanove koje imaju bilo kakav pastoralni cilj” (CD 17). Takva koordinacija potvrđuje i jasnije očituje jedinstvo cijele biskupije. To znači da trebamo razvijati duh suradnje i suodgovornosti koji će nas osloboditi napasti isključivanja iz zajedničkih pothvata i stvaranja nekih paralelnih pastoralnih ustanova i planova. Doista bi nam trebalo biti strano načelo prema kojem se prihvaća i podržava samo ono što se nekome sviđa, bez obzira što se radi o zajedničkom pothvatu pod vodstvom nadležnog biskupa; ili prema kojem se ustanove i inicijative dijele na “naše” i “njihove”, pa se jedne podržavaju, a druge zanemaruju. Svi znamo koliko je takvo iskušenje danas u našoj Crkvi prisutno. Zbog toga je potrebno trajno imati na umu jedinstvo biskupijske zajednice pod vodstvom biskupa, u koje se harmonično i koordinirano trebaju uklopiti sve službe, redovi, karizme, ustanove i inicijative. Pretpostavka tomu je, dakako, istinsko crkveno zajedništvo svećenika, redovnika i laika pod vodstvom biskupa, koji je vidljivi znak jedinstva svega naroda Božjega. A toga nema bez ispravne ekleziologije.

75. Dobri Pastir se brine o ovcama u ovčinjaku, ali traži i onu izgublenu. U tom smislu se i pred nas danas postavlja zadatak evangelizacije *ad intra* i *ad extra*. Dok se evangelizaciji *ad intra* posvećuje znatna pozornost, od one *ad extra* kao da bježimo. Čak se i vjernici laici osjećaju privučenijima i spremnijima za misiju *ad intra*, nego za onu *ad extra*, iako bi im ova posljednja trebala biti bliža, zbog činjenice da im je “svjetovnost” svojstvena po samoj njihovoj naravi. Trebamo, međutim, biti svjesni da će u budućnosti naviještanje evanđelja – posebno prvi navještaj, kerygma, jako trpjeti, ako od Gospodina, uz karizme potrebne za crkveni život *ad intra*, ne izmolimo i mnoštvo misionarskih karizmi *ad extra*, tj. za naviještanje Krista onima koji su daleko.

Neki zadaci pastirske službe prezbitera kao suradnika biskupa

76. Prvi suradnici biskupima u vršenju pastirske službe su *svećenici* koji, premda “nemaju vrhunac pontifikata i u vršenju svoje vlasti ovise o biskupima, ipak su s njima spojeni svećeničkom čašću i posvećuju se po sakramentu Reda, na sliku Krista, vrhovnog i vječnog svećenika (usp. Heb 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28), da propovijedaju Evanđelje i da pasu vjernike i da vrše službu Božju, kao pravi svećenici Novo-

ga Zavjeta” (LG 28). “Služba prezbitera prije svega je zajedništvo i suradnja odgovorna i neophodna službi biskupa, u skrbi za opću Crkvu i za pojedine mjesne Crkve, u čijoj službi čine s biskupom jedno svećeništvo”, ističe Ivan Pavao II. (PDV 17). Svećenici “u pojedinim mjesnim zajednicama vjernika čine na neki način prisutnim biskupa s kojim su vjerno i velikodušno sjedinjeni i djelomično preuzimaju njegove službe i brigu i svaki dan ih brižno vrše” (LG 28), te su pozvani “u svom svagdanjem ponašanju i nastojanju pokazati vjernima i nevjernima, katolicima i nekatolicima sliku uistinu svećeničke i pastoralne službe i dati svima svjedočanstvo istine i života, i kao dobri pastiri tražiti i one (usp. Lk 15, 4-7) koji su, iako kršteni u Katoličkoj Crkvi, prestali primati sakramente ili, dapače, otpali od vjere” (LG 28). Dakako, svećenici, kao i biskupi, mogu samo u onoj mjeri autentično vršiti svoju službu u kojoj se suobličavaju Kristu, na čijem svećeništvu participiraju: “Ako prezbiter posuđuje Kristu, Vrhovnom i Vječnom Svećeniku, svoj razum, volju, glas i ruke da bi Krist po njegovu služenju mogao prinijeti Ocu sakramentsku žrtvu otkupljenja, treba također usvojiti Učiteljev stav i poput njega živjeti kao *dar* za braću” (DSŽP 48). U tom je smislu svećenik pozvan biti “živa slika Isusa Krista, Zaručnika Crkve” (PDV 22), prihvaćajući i beženstvo kao “darivanje sebe *u* Kristu i *s* Kristom njegovoj Crkvi” (PDV 29). Samo tako svećenici mogu, poput Krista, postati “sluge Božje ljubavi ljudima, služitelji milosrđa”.³³

77. Dok se ovim Smjernicama zagledavamo prema budućnosti koja nas čeka, ne možemo se ne sjetiti i prošlosti, u kojoj nas je Bog ustrajno i trajno darivao mnogim svetim svećenicima, koji su u teškim vremenima nepokolebljivo stajali uz svoje stado, čuvajući čvrsto jedinstvo Kristove Crkve. Oni su, poučeni sv. Pavlom, propovijedali Riječ, bilo to zgodno ili nezgodno, uvjerali i poučavali sa svom strpljivošću, kao da su predosjećali nadolazak vremena “kad ljudi neće podnositi zdrava nauka, nego će sebi po vlastitim požudama nagomilavati učitelje kako im godi ušima; od istine će uho odvrćati, a bajkama se priklanmati” (2 Tim 4, 2). Dok promatramo njihovu svjedočku vjeru i nesebično služenje braći, ispunja nam se srce nadom da će Bog i ubuduće darivati svoj narod svećenicima koji će pasti povjereno im stado i nadgledati ga “ne prisilno, nego dragovoljno, po Božju; ne radi prljava dobitka, nego oduševljeno; i ne kao gospodari Baštine, nego kao uzori stada” (1 Pt, 5, 2-4). Spominjući se prošlosti, budimo proroci budućnosti. Upravo smo tako, po želji Ivana Pavla II., trebali proživjeti Jubilej: “ne samo kao *spomen prošlosti*, već kao *proroštvo budućnosti*” (NMI 3).

78. Stoga svećenike pozivamo da njeguju *sinovsko zajedništvo s biskupima* kako bi se u svakoj biskupiji moglo ostvarivati jedinstvo apostolata. U tom smislu ih potičemo na zauzetu suradnju u stvaranju pastoralnih planova, bilo posredstvom Prezbiterskog vijeća, bilo na koji drugi legitiman način, kao i na velikodušno zalaganje u ostvarivanju planiranoga, prihvaćajući pritom i odluke koje zahtijevaju, radi ostvarenja zajedničkog djela apostolata, i osobne žrtve. Pritom valja imati na umu da “odnos kojim se pojedinci ujedinjuju s biskupom u prezbiteriju, dijeljenje skrbi za Crkvu, predanje evađeoskoj brizi za Božji narod u stvarnim povijesnim uvjetima i u ozračju partikularne Crkve, elementi su koji se ne mogu zanemariti pri ocrtavanju svećeničkog lika i njegova duhovnog života” (PDV 31). U tom smislu “inkardinaci-

³³ Kongregacija za kler, *Prezbiter*, nav. dj., 4. pogl., 2.

ja” ne znači samo čisto pravnu pripadnost nekoj biskupiji, nego je i bitni element svećeničke duhovnosti, koji “uključuje niz stavova te duhovnih i pastoralnih odluka koje pridonose stvaranju posebne slike poziva prezbitera” (PDV 31).

Na isto zajedništvo ljubavi i suradnje s biskupom pozivamo i potičemo i svećenike koji su uključeni u pastoralno djelo pojedine biskupije a pripadaju ustanovama posvećenog života i družbama apostolskog života. Oni “su duhovno bogatstvo za čitav prezbiterij kojemu daju svoj prilog posebnim karizmama i službama u kojima su osposobljeni, dajući svojom nazočnošću poticaj partikularnoj Crkvi kako bi intenzivnije napredovala k otvorenosti sveopće Crkve” (PDV 31).

Od svih, pak, tražimo i očekujemo međusobno poštovanje, uzajamno uvažavanje i skladno vrednovanje svih pozitivnih i opravdanih različitosti koje su prisutne u prezbiteriju (usp. PDV 31), kao i otvorenost za onu sveopću širinu poslanja koje je Krist povjerio apostolima (usp. PDV 32), iz koje proizlazi “da duhovni život prezbitera mora biti duboko označen misionarskom čežnjom i dinamizmom” (PDV 32).

79. Dužnost da, po uzoru na Dobrog Pastira, pozna svaku ovcu svoga stada, biskup može ostvariti samo uz pomoć svećenika, koji zbog toga posebnu pozornost trebaju posvećivati *individualnom pastoralu*, i polazeći od toga izgrađivati zajedničarsku dimenziju. Pritom, bilo da je riječ o odnosu prema pojedinoj osobi, bilo prema zajednici, pastir uvijek “postupa sa svima s ‘eximia humanitate’, s izuzetnom čovječnošću, nikada se ne stavlja u službu neke ideologije ili neke ljudske stranke, i ne postupa ‘kako se sviđa ljudima, nego kako to zahtijevaju kršćanski nauk i život’”.³⁴ Isto pastirsko raspoloženje motivira svećenike i za cjelovito prihvaćanje i izvršavanje svojih odgovornosti, s ljubavlju i snagom, pazeći da vlast kojom raspolazu nikada ne bude “gospodstvo koje tišti, već raspoloživost i duh služenja”.³⁵ Takav stav će ih očuvati i od uvođenja u svoju pastoralnu službu “oblika improviziranog autoritarizma i načina demokratskog upravljanja, stranih najdubljoj stvarnosti službe i koji kao posljedica vode posvjetovnjačenju svećenika i klerikalizaciji laika”.³⁶ Dobro je znati da se iza takvih postupaka nerijetko krije “strah od preuzimanja odgovornosti, od nepopularnosti, od pogreške, da neće biti omiljen, da ide u susret križu, itd.: u osnovi riječ je o potamnivanju izvornog temelja svećeničkog identiteta: poistovjećivanja s Kristom, Pastirom i Glavom”.³⁷

80. Potaknuti pravom pastirskom ljubavlju svećenici će nastojati i ubuduće biti *istinski nazočni među ljudima*, pokazujući to i svojim svećeničkim odijelom, a nadalje prijateljskom i bratskom uključenošću u ljudsku zajednicu, s kojom, kao pravi Kristovi sluge, dijele njezine radosti i žalosti. Ista pastirska ljubav štiti svećenika i od proturječnog vladanja ”na temelju kojega bi izbjegavao vršiti vlast na područjima za koja je mjerodavan, kako bi se, nasuprot tome, mogao baviti svjetovnim pitanjima, poput društveno-političkog poretka”.³⁸ To znači da svećenik mora izbjegavati takve angažmane u društvenoj zajednici zbog kojih bi vjernici stekli dojam da je

³⁴ isto, 4. pogl., 3.; usp i PO 6.

³⁵ isto.

³⁶ isto; usp. i DSŽP 19.

³⁷ isto.

³⁸ isto; usp. i KKC 2442; CIC, kan. 227; DSŽP 33.

“pristran” ili “stranački” opredijeljen, odnosno, da ih zanemaruje posvećujući se pitanjima koja nisu u njegovoj svećeničkoj nadležnosti.

81. Jedan od najrječitijih znakova prave pastirske ljubavi je *usmjeravanje ljudi prema Kristu*, jedinom Vođi i Učitelju naroda Božjega, uz istovremeno izbjegavanje njihovog navezivanja na vlastitu osobu. “Duše pripadaju samo Kristu, jer ih je samo on, na slavu Očevu, otkupio uz cijenu svoje dragocjene krvi”.³⁹ Iz istog razloga svećenik nema pravo selektivno i parcijalno, po vlastitom ukusu, naučavati istine koje su mu povjerene, jer on je “samo upravitelj, u Kristu i Duhu Svetom, darova koje mu je Crkva povjerila i, kao takav, nema ih pravo dodavati, oduzimati ili mijenjati na svoju ruku. Nije, primjerice, primio vlast poučavanja vjernika koji su mu povjereni samo nekim istinama kršćanske vjere, zanemarujući ostale koje smatra težim za prihvatiti ili ‘manje aktualnim’”.⁴⁰

82. Vođeni pastirskom ljubavlju svećenici će danas i ubuduće posebnu pozornost posvetiti *novoj evangelizaciji*, svjesni da je “njihova uloga u evangelizacijskom poslanju apsolutno nezamjenljiva”.⁴¹ Zbog toga će ih svijest o potrebi nove evangelizacije i spoznaja njihove nezamjenljivosti u evangelizacijskom poslanju trajno poticati na “pronalaženja pristupa vršenju svećeničke službe koja će biti stvarno u skladu s današnjim prilikama koji će je učiniti prodornom i sposobnom da na primjeren način odgovori na okolnosti u kojima se vrši”.⁴² Dakako, motivacija za takvo traženje ne mogu biti samo izmijenjene društveno-kulturne prilike, “već nadasve goruća ljubav prema Kristu i njegovoj Crkvi”.⁴³ Ta ljubav će svećenike poticati na trajnu izgradnju (usp. PDV 70 i 71), kao i na traženje i odgajanje novih evangelizatora među laicima, koji će približavati Krista suvremenom čovjeku.

83. Sastavni dio svećeničke pastirske službe je i *izgradnja kršćanske zajednice*, u kojoj on uočava i prepoznaje vrijedne, zdrave, karizmatičke elemente, vodi računa o pojedincima, potpomaže njihov rast u karizmama koje imaju i usmjerava ih na službu cijeloj zajednici (usp. LG, br. 15, 31; GS, br. 43). U našoj Crkvi taj vid svećeničkog služenja nije mogao ranije doći do punog izražaja zbog posebnih društvenih i političkih okolnosti u kojima je ona bila prisiljena živjeti i koje su zahtijevale od svećenika preuzimanje i vođenje brige i odgovornosti za cjelokupni život kršćanske zajednice, bez mogućnosti sudjelovanja ostalih njezinih članova. Zbog toga je sada potrebno uložiti dodatni napor u promjenu stečenog mentaliteta za koji je kršćanska zajednica i kršćansko poslanje samo svećenikova briga. Takva se promjena traži kako od svećenika, tako i od vjernika. To se, dakako, ne smije shvatiti kao oslobađanje svećenika od odgovornosti za cjelovitost crkvenog života, za sva bitna područja djelovanja Crkve (naviještanje, slavljenje i služenje) i istodobno za svaki pojedini segment i specifičnu službu s bilo kojeg područja njezinog života. Njemu kao pastiru pripada briga za promicanje svih kršćeničkih službi u njegovoj župnoj zajednici, u Crkvi i u služenju u svijetu. To znači da je promicanje službi vjernika laika u

---

³⁹ isto.

⁴⁰ isto.

⁴¹ isto, 1. pogl., 2.

⁴² isto.

⁴³ isto.

Crkvi i u svijetu integralni dio svećeničkog identiteta i u samom je središtu prezbiterskog služenja.

Osobe posvećenog života u ostvarivanju pastirskog poslanja Crkve

84. Osobe posvećenog života imaju posebno mjesto u životu i poslanju Crkve, jer su, svojom nenavezanošću na materijalna dobra, poslušnošću Duhu Svetome i djevičanskom budnošću i čistoćom, proročki znak i glas u Crkvi koji svakog kršćanina poziva na ostvarenje krsnog poziva i na radikalnost kršćanskog života. To znači da one u krštenima trajno održavaju “živom svijest o temeljnim vrijednostima Evanđelja, svjedočeći ‘na sjajan i jedinstven način da se svijet ne može preobraziti i primiti Bogu bez duha Blaženstava” (VC 33). Na taj način posvećeni život, samim svojim postojanjem, služi posvećenju života svih vjernika, čineći “da u svijesti Božjeg naroda neprestano iskrsava zahtjev da se na ljubav Božju izlivenu u srca po Duhu Svetomu (usp. Rim 5, 5) odgovori svetošću života”, tj. da se prijeđe “sa svetosti podijeljene u sakramentima na svetost svakodnevnog života” (VC 33; LG 44). Zbog toga posvećeni život nije izolirana i rubna stvarnost u životu Crkve, nego je smješten “u samo srce Crkve” (VC 3) i predstavlja dragocjen dar za sadašnjost i budućnost Božjeg naroda, “jer duboko u sebi pripada njegovu životu, njegovoj svetosti i njegovu poslanju” (VC 3).

85. Osobe posvećenog života podsjećaju neprestano Crkvu “da na prvom mjestu stoji besplatno služenje Bogu, omogućeno Kristovom milošću, priopćeno onome tko vjeruje darom Duha” (VC 25). Budući da iz životnog stila posvećenih osoba isijava ideal koji ispovijedaju, one se predstavljaju kao živi Božji znak u svijetu, pomažući tako cijeloj Crkvi “da učini vidljivom svoju nazočnost u svakodnevnom životu” (VC 25). Crkva u njima ima napose neprocjenjivu potporu u izgradnji onog zajedništva na koje je Krist poziva i koje “postaje znakom za svijet i privlačnom snagom koja privodi vjeri u Krista” (CL 31-32). Stoga mi hrvatski biskupi, koji smo izgradnju crkvenog zajedništva istaknuli kao jednu od naših najhitnijih pastirskih zadaća u nadolazećem vremenu, posebno računamo na pomoć osoba posvećenog života, od kojih “se traži da budu uistinuiskusne u zajedništvu i da prakticiraju njegovu duhovnost” (VC 46).

86. Zbog tolike važnosti i znakovitosti posvećenog života za život i poslanje cijele Crkve, potičemo sve koji su odabrali takav oblik nasljedovanja Krista da trajno obnavljaju svoju zauzetost oko vlastite svetosti, svjesni da time promiču i podupiru težnje svakog kršćanina prema savršenosti. Naime, u onoj mjeri u kojoj se sami posvećuju, postaju sposobni valjanim duhovnim pothvatima, kao što su škole molitve, duhovne vježbe i obnove, dani samoće, duhovno slušanje i vođenje, pomagati svim kršćanicima da napreduju u molitvi i duhovnom životu, što im omogućuje bolju spoznaju Božje volje o sebi samima i prihvaćanje hrabrih, ponekad herojskih izbora koje traži vjera. U tom smislu papa Pavao VI. kaže da se posvećene osobe “sa samom intimnom naravi svoga bitka smještaju u dinamizam Crkve, željne Božjeg Apsoluta, pozvane na svetost. Te svetosti su one svjedoci” (EN 69). A Ivan Pavao II. dodaje:

“Činjenica da su svi pozvani da postanu sveti može samo više poticati one koji, po samom svom životnom izboru, imaju poslanje da na to podsjećaju druge” (VC 39).

87. Drugi vatikanski sabor poziva sve ustanove posvećenog života “neka sudjeluju u životu Crkve i neka prema svojoj vlastitoj naravi prihvate kao nešto svoje te svim silama promiču njezine pothvate i ciljeve na biblijskom, liturgijskom, dogmatiskom, pastoralnom, ekumenskom, misijskom i socijalnom području” (PC 2 c). Radosni smo i Bogu zahvalni što su ustanove posvećenog života u našoj Crkvi ozbiljno prihvatile taj koncilski poziv i poticaj. Doista bi bez njihova svestranog sudjelovanja bilo teško ostvariti koncilsku obnovu i odgovoriti mnogim pastoralnim zahtjevima pred koje je naša Crkva bila stavljena u razdoblju komunističke vladavine, kao i u vremenu uspostave samostalne hrvatske države i njezine obrane. Ali i tijekom čitave svoje povijesti naša je Crkva bila od Boga blagoslovljena brojnim ustanovama posvećenog života i još brojnijim plodovima njihove služnje, među kojima su, naravno, najdragocjeniji plodovi svetosti. Dok s nadom i nestrpljenjem očekujemo i najnoviji takav plod - proglašenje blaženom redovnice *Marije od Propetog Isusa Petković*, utemeljiteljice Družbe sestara Kćeri milosrđa, ponavljamo zajedno s našim prethodnicima: “Mi biskupi sa zahvalnošću priznajemo velik doprinos redovnika i redovnica u prošlosti i sadašnjosti naše krajevine Crkve. Molimo ih da ustrajno prijanjaju uz karizmu svoje družbe te da se uključe u pastoralno djelovanje naše Crkve i da svojim molitvama prose stalnu plodnost našem zajedničkom kršćanskom djelovanju.”⁴⁴

88. Gledajući u budućnost i predviđajući iskušenja koja bi mogla donijeti, poćičemo sve osobe i ustanove posvećenog života u našoj Crkvi da u njoj i nadalje žive i svjedoče posebnu vezu zajedništva “s Petrovim nasljednikom u njegovoj službi jedinstva i misionarske univerzalnosti” (VC 47). Time će one pomoći cijeloj našoj Crkvi da i u budućim vremenima očuva otvorenost za potrebe sveopće Crkve i ono živo zajedništvo s Petrovim nasljednikom, koje je njegovala tijekom čitave svoje povijesti.

Ne možemo, u svezi s time, ne spomenuti nadahnute riječi Ivana Pavla II.: “Kod utemeljitelja i utemeljiteljica se pokazuje uvijek živim osjećaj za Crkvu, koji se očituje u njihovu punom sudjelovanju u crkvenom životu u svim njegovim dimenzijama i u spremnoj poslušnosti pastirima, osobito Rimskom prvosvećeniku. Na tom obzoru ljubavi prema Svetoj Crkvi, ‘stupu i potpornju istine’ (1 Tim 3, 15), lako se razumije odanost Franje Asiškoga ‘Gospodinu Papi’, djetinjsku smionost Katarine Sijenske prema onome koga ona naziva ‘slatkim Kristom na zemlji’, apostolsku poslušnost i sentire cum Ecclesia Ignacija Loyole, radosno ispovijedanje vjere Terezije od Isusa: ‘Kćerka sam Crkve.’ Shvaća se i uzdah Terezije iz Lisieuxa: ‘U srcu Crkve, moje majke, bit ću ljubav.’ Takva svjedočanstva su reprezentativna za puno crkveno zajedništvo što su ga sveci i svetice, utemeljitelji i utemeljiteljice, dijelili u međusobno različitim i često veoma teškim epohama i okolnostima. To su primjeri na koje se posvećene osobe trebaju stalno pozivati, da bi se othrali centrifugalnim i razornim pritiscima, koji su danas naročito aktivni” (VC 46).

---

⁴⁴ Biskup BKJ, *Crkva zajednica koju Bog saziva i šalje*, Zagreb 1987., 58.

U duhu ovih riječi i mi hrvatski biskupi pozivamo sve osobe i ustanove posvećenog života u našoj Crkvi da slijede takve primjere ljubavi prema Crkvi te budu poticaj svim kršćanicima na izgradnju i svjedočenje crkvenog zajedništva na partikularnoj i univerzalnoj razini.

89. Usporedo s time pozivamo i potičemo sve osobe i ustanove posvećenog života u našoj Crkvi da se što čvršće ukorijene i što aktivnije uključe u život naših partikularnih Crkava, obogaćujući ih svojim karizmama i dijeleći s njima, kao i dosada, njihove radosti i žalosti, nade i tjeskobe. Od temeljne važnosti za to je svakako suradnja posvećenih osoba s biskupima, jer je to preduvjet skladnog razvoja *jedinstvenog pastoralna i izgradnje zajedništva ljubavi u partikularnoj Crkvi*, na koje smo svi u Kristu pozvani i po kojemu ga jedino možemo uvjerljivo naviještati našim suvremenicima. Mi biskupi smo također svjesni naše zadaće *čuvanja pravedne autonomije ustanova posvećenog života, buđenja zvanja*, kao i potrebe da se u biskupijskim pastoralnim planovima omogući razvoj i plodni doprinos različitih karizmi. Znamo, naime, da bi se biskupija, “koja bi ostala bez posvećenog života, osim što bi izgubila tolike duhovne darove, prikladna mjesta za traženje Boga, specifične apostolske djelatnosti i pastoralne metodologije, izložila opasnosti da bude vrlo oslabljena u onom misionarskom duhu koji je svojstven većini Ustanova” (VC 48). Stoga svesrdno podržavamo zahtjev Ivana Pavla II. da treba “odgovoriti daru posvećenog života, što ga Duh pobuđuje u partikularnoj Crkvi, prihvaćajući ga velikodušno sa zahvaljivanjem” (VC 48).

Vjernici laici u ostvarivanju pastirskog poslanja Crkve

90. “Pastiri znaju da nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasosnu misiju Crkve prema svijetu, nego da je njihova uzvišena služba tako pastir vjernike i tako nadzirati njihove službe i karizme da svi jednodušno sudjeluju na svoj način za opće dobro”(LG 30). Naime, “Gospodin želi da svoje Kraljevstvo širi i po laicima, to jest kraljevstvo istine i života, kraljevstvo svetosti i milosti, kraljevstvo pravde, ljubavi i mira” (LG 36). Stoga on, po krsnoj milosti, čini i laike sudionicima svoje proročke, svećeničke i kraljevske službe. U skladu s time Koncil o proročkoj službi laika uči: “Krist, veliki prorok, ..., ispunja svoju proročku službu sve do punog očitovanja svoje slave, ne samo po hijerarhiji, koja uči u njegovo ime i po njegovoj vlasti, nego i po laicima, koje zato čini svojim svjedocima i poučava ih osjećajem vjere i milošću riječi (usp. Dj 2, 17-18; Otk 19, 10), da sila Evandjelja svijetli u svagdanjem, obiteljskom i društvenom životu” (LG 35). A po njihovu svećeničkom služanju, “sva njihova djela, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdanji rad, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu, dapače i tegobe života, ako se strpljivo podnose, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu po Isusu Kristu (usp. 1 Pet 2, 5), koje se u služanju Euharistije pobožno prinose Ocu prinose Gospodinova tijela. Tako i laici, sveto radeći posvuda kao klanjaoci, posvećuju Bogu sam svijet” (LG 34). Konačno, svoju vlast, kojom će sve podložiti Ocu, Krist je predao svim svojim učenicima, a to znači i vjernicima laicima, “da i oni budu postavljeni u kraljevsku slobodu, i samozatajom i svetim životom pobijede u sebi kraljevstvo grijeha (usp.

Rim 6, 12), dapače da, služeći Kristu i drugima, poniznošću i strpljivošću dovedu svoju braću Kralju, kojemu služiti znači kraljevati” (LG 36).

91. Određujući posebno područje djelovanja laika, Koncil ističe: “Na laike spada po njihovu pozivu da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu.” To znači da su oni pozvani, živeći u svijetu, pridonijeti, “kao iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta vršeći vlastitu dužnost, vođeni evanđeoskim duhom” (LG 31), odnosno, “laici su posebno za to pozvani da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje” (LG 33). Da bi mogli ostvariti to svoje poslanje, “moraju spoznati nutarnju narav, vrijednost i uređenje svega stvorenja na slavu Božju i jedni druge pomagati i svjetovnim djelima na svetiji život, tako da se svijet prožme Kristovim duhom...” (LG 36). “Osim ovoga apostolata, koji spada na sve vjernike, laici mogu još na različite načine biti pozvani na neposrednije sudjelovanje s apostolatom hijerarhije”, tj. “imaju sposobnost da od hijerarhije budu uzeti vršiti za duhovnu svrhu neke crkvene službe” (LG 33).

92. Radosni smo i Bogu zahvalni što je naša Crkva u daljoj i bližoj prošlosti imala tolike svete vjernike laike koji su na raznim razinama, u različitim prilikama i mjestima ostvarivali kršćansko poslanje. Pomislimo samo na tolike očeve i majke koji su svojim kršćanskim primjerom prenosili vjeru na svoju djecu; pomislimo na tolike mlade koji su se Kristu predali svim zanosom mladenačkog srca; sjetimo se tolikih vjernika laika koji su se trudili evanđeoski kvasac unijeti u razne segmente društva; sjetimo se i tolikih tihih, ali vjernih suradnika svećenika, kao što su sakristani, predvoditelji pjevanja, župne domaćice, kateheti i katehistice, članovi župnih vijeća itd. Dok se nadamo da će doskora sluga Božji *Ivan Merz*, jedan iz redova naših vjernika laika, biti uzdignut na oltar, moramo također konstatirati da je dugo razdoblje komunizma, kada je vlast sustavno obeshrabrivala vjernike laike da u Crkvi i javnosti nastupaju kao takvi, ostavila dubok negativan trag na prisutnost apostolata laika u našoj Crkvi, pa je, stoga, jedan od naših velikih i neodgodivih zadataka njegovo ponovo oživljavanje i razvijanje na svim razinama.

93. “Zasigurno je da postoji hitna potreba prepravljanja kršćanskog tkiva ljudskog društva”, ističe Sveti Otac Ivan Pavao II. (CL 34). Nema nikakve sumnje da se ta tvrdnja Svetog Oca tiče i sadašnjeg hrvatskog društva, u kojemu svi Kristovi učenici, a posebno vjernici laici zbog njihove “svjetovne naravi” (CL 36), trebaju biti kvasac istinskih promjena. Takve su promjene naročito žurne i potrebne na području zaštite i promicanja dostojanstva svake ljudske osobe koje je, kao najdragocjenije dobro, uvijek vrednota u sebi i za sebe (usp. CL 37). Činjenica je, međutim, da se to najdragocjenije dobro danas nedovoljno štiti i promiče. Ugrožava ga se zakonodavstvom koje ne štiti vrijednost ljudskog života od začeca do prirodne smrti; genetskim manipulacijama, nedovoljnom društvenom skrbi za majčinstvo i obitelj; zanemarivanjem odgoja djece i mladih; nezaposlenošću i smanjivanjem radničkih prava; neodgovarajućom i svima jednako dostupnom zdravstvenom zaštitom; materijalnim i drugim nesigurnostima u starosti. Ugrožavanjem dostojanstva svake ljudske osobe ugrožava se i temelj međusobne jednakosti svih ljudi, a time također temelj njihove međusobne suradnje i uzajamnosti (usp. CL 37). To znači da kršćanski vjernici laici mogu i moraju doprinosti prepravljanju kršćanskog tkiva ljudskog društva boreći se,

sa svim ljudima dobre volje, za cjeloviti humanizam i ispravno shvaćanje čovjeka, za pravednije zakonodavstvo i odnose u društvu, za veća prava obitelji, za politiku koja će promicati opće dobro, za društveno-gospodarske odnose u kojima će u središtu biti čovjek, za kulturu koja će biti sposobna pružiti odgovor na goruća pitanja o istini i dobru koja muče ljudsko srce (usp. CL 44), za odgovarajuću pomoć najugroženijim članovima ljudske zajednice. Prema tome, “vjernici laici *ne mogu se nipošto odreći sudjelovanja u ‘politici’*, to jest u mnogostrukom i raznovrsnom gospodarskom, društvenom, zakonodavnom, upravnom i kulturnom djelovanju koje teži suvislom i institucionalnom promicanju *općeg dobra*” (CL 42). Pored toga, dužnost im je i na druge načine služiti društvu, poglavito siromasima, jer: “Crkva drži u velikoj časti milosrđe prema siromasima i bolesnima, karitativna djela, i djela uzajamne pomoći da se ublaže svakovrsne ljudske nevolje” (CL 41).

94. Za promicanje spomenutih i mnogih drugih oblika apostolata, od znatne pomoći mogu biti raznovrsne *laičke udruge*, kao i “razni *oblici volonterstva* izraženog kroz mnogovrsne službe i pothvate” (CL 41). U svijetu, u kome se sve mjeri uspjehom i učinkom, i gdje se međuljudski odnosi sve češće određuju načelom “dam da daš”, kršćani su na poseban način dužni, dragovoljnim služenjem braći, pogotovo onima u nevolji, upozoravati na činjenicu da čovjek više živi od onoga što je primio, nego što je zaslužio. Zbog toga su nesebičnost, ljubav, besplatno služenje, zahvalnost, darivanje i sebedarje vrline u kojima se izražava najiskonskiji i najzreliji stav svakog čovjeka prema sebi samom i prema drugom sebi sličnom. A kršćane na takav stav dodatno obvezuje dužnost nasljedovanja Isusa Krista, u kojem nam je objavljeno ne samo pravo lice Boga, nego i pravo lice i poziv čovjeka.

95. Da bi vjernici laici mogli ispuniti svoje kršćansko poslanje u svijetu, potrebno im je odgovarajuće znanje, kao i svijest koja počinje otkrivanjem vlastitog poziva i spremnošću živjeti ga kroz ispunjenje svoga poslanja (usp. CL 58). U njihovu životu i poslanju treba biti vidljivo “ono jedinstvo koje je naznačeno time što su članovi Crkve i građani ljudskog društva” (CL 59). To znači da se moraju suprotstavljati neskladu između vjere koju ispovijedaju i svakidašnjeg života (usp. GS 43). Drugim riječima: “U njihovu bivstvovanju ne mogu biti dva usporedna života, s jedne strane, tzv. ‘duhovni život’, sa svojim vrednotama i zahtjevima; s druge strane, tzv. svjetovni život, tj. život u obitelji, na poslu, u društvenim odnosima, u političkom i kulturnom djelovanju” (CL 59). Takav životni sklad, potreban za izvršenje njihova poslanja u svijetu, vjernici laici ne mogu postići bez prikladnog *duhovnog i vjerskog odgoja*, uključujući i dostatno poznavanje *socijalnog nauka Crkve*.

Budući da u tom smislu puno dugujemo našim vjernicima laicima, ovim Smjernicima želimo potaknuti razne oblike sustavnog i suvislog rada na njihovoj cjelovitoj formaciji. Pritom mislimo na intenzivnije organiziranje raznih tečajeva, tribina, predavanja, duhovnih vježbi i obnova za naše vjernike laike, ali i na sustavne oblike obrazovanja kršćanskih djelatnika za razna područja društvenog života u katoličkim školama kao i na teološkim fakultetima i institutima.

96. “Prepravljjanje kršćanskog tkiva samih kršćanskih zajednica” (CL 34) je uvjet da bi se prepravilo tkivo samog društva. Prepravljjanje tkiva društva u kršćanskom smislu nije, naime, moguće bez nove evangelizacije, a nje nema bez preprav-

ljanja kršćanskog tkiva samih kršćanskih zajednica koje trebaju zaživjeti novim evangelizacijskim i misionarskim žarom i poletom. O ulozi vjernika laika u stvaranju i životu takvih zajednica Sveti Otac kaže: “Vjernici laici u stvaranju takvih zajednica imaju svoju ulogu koja se ne svodi jedino na aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu zajednice, nego je također u njihovu nezamjenjivu svjedočenju, kao i u zanosu i misionarskom djelovanju prema onima koji još ne vjeruju ili više ne žive vjeru primljenu krštenjem” (CL 34). To znači da vjernici laici moraju sve više biti svjesni važnosti apostolskog zalaganja u svojoj župnoj zajednici, a pastiri koncilске spoznaje: “U crkvenim zajednicama njihova je djelatnost toliko potrebna da bez nje ni apostolat pastira, u većini slučajeva, ne može postići svoj puni učinak” (AA 10). U skladu s time i u našim je župnim zajednicama potrebno otvarati prostore za suradnju laika u istraživanju i rješavanju pastoralnih problema. Tu poglavito mislimo na *župna pastoralna i ekonomska vijeća*. Stoga potičemo župnike da poklone povjerenje takvim i sličnim načinima laičkog sudjelovanja u životu i radu župe, a same vjernike laike pozivamo da župu shvate kao svoju zadaću i odgovornost.

ZAKLJUČAK

97. Na kraju želimo posebno podsjetiti na nutarnje stavove koji trebaju nadahnjivati one koji sudjeluju u pastoralnom djelu Crkve. Na prvom mjestu je *otvorenost Duhu Svetom*, čije djelovanje u evangelizaciji ne mogu nadomjestiti ni najsavršenije metode. On je, ne samo glavni činitelj, nego i svrha evangelizacije, jer “on sam uzrokuje novo stvaranje, novo čovječanstvo kojemu evangelizacija mora težiti”, istaknuo je papa Pavao VI. (EN 75). Ne možemo, stoga, ne ponoviti poticaj istoga pape da svi blagovjesnici i svi vjernici “neprestance mole Duha Svetoga s vjerom i žarom te da se razborito prepuste da ih vodi on kao konačni nadahnitelj u njihovim planovima, u njihovim pothvatima, u njihovu evangelizacijskom djelovanju” (EN 75). Onima koji su mu otvoreni i koji dopuštaju da ih nadahnjuje i vodi, Duh daje svoju silu, uvodi ih u puninu istine objavljene u Isusu Kristu, daje im pravu riječ u pravo vrijeme, kao i snagu da spoznaju istinu žive i drugima je svjedoče. Ne smijemo, naime, zaboraviti da, dok sami riječima i djelima svjedočimo, isti Duh “u isto vrijeme pripravlja i dušu slušatelja da bude otvorena i prijemljiva za Radosnu vijest i Kraljevstvo koje se naviješta” (EN 75).

98. Otvorenost Duhu Svetom proizlazi iz *egzistencijalnog susreta s Gospodi-nom* propovijedanim i vjerovanim u zajedništvu Crkve. Bez toga susreta nikakva evangelizacija nije moguća. To znači da sami trebamo najprije osobno sresti Krista, ako želimo druge do njega dovesti. Zar nije sva drama evangelizacije upravo u tome što mnogi propovijedaju ono što su naučili, a ne i iskusili, vidjeli i opipali? Zbog toga “bi naše svjedočanstvo bilo nepodnošljivo siromašno” (NMI 16), ako ne bismo mogli zajedno s piscem Prve Ivanove poslanice za sebe kazati: “Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrimo i ruke naše opipaše o Riječi, Životu, ..., navješćujemo i vama da i vi imate zajedništvo s nama” (1 Iv 1, 13). Ne smijemo zaboraviti da ljudi našeg vremena traže od vjernika ono isto što su neki Grci u Jeruzalemu tražili od apostola Filipa, tj. da im ne samo govore o Kristu, “već

da im ga na neki način učine ‘vidljivim’” (NMI 16). “Htjeli bismo vidjeti Isusa” (Iv 12, 21), molba je koju i današnji ljudi, možda ne uvijek svjesno, upućuju suvremenim Kristovim učenicima. A oni im ga mogu pokazati samo ako su ga najprije sami “vidjeli”.

99. Istinski susret s Gospodinom i iskrena otvorenost njegovom Duhu vode do one preobrazbe čitavog života koju nazivamo “svetost”. Tko je doista zahvaćen Kristom i njegovim Duhom, ne može se zadovoljiti podvojenim i polovičnim životom, jer ga sila tog iskustva i susreta tjera da mijenja sebe i svijet u kojem živi. Stoga ponavljamo svima: “naša revnost u naviještanju treba da izbija iz istinske svetosti života koji se hrani molitvom i poglavito ljubavlju Euharistije” (EN 76). Suvremeni čovjek upravo vapi za blagovjesnicima koji će mu govoriti o Bogu koga poznaju i koji je vidljivo promijenio njihove živote. Zato “svijet treba i od nas očekuje jednostavnost života, duh molitve, ljubav prema svima, naročito prema malenima i siromasima, podlaganje i skromnost, samoprijegor i odricanje. Bez biljega takve svetosti naša riječ teško da će naći puta u srca ljudi našeg vremena” (EN 76), dok će s njime postati svjetlo nade i kvasac istinske promjene svijeta.

100. Braćo i sestre! Pred nama je teški, ali i časni i radosni zadatak da novim naraštajima prenesemo svjetlo vjere koje je Krist zapalio u srcima ljudi. To možemo učiniti samo ako smo sami ljudi Svjetla. Zato molimo i pozivamo: “Gospodin – Krist neka vam bude svet, u srcima vašim, te budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama” (1 Pt 3, 15).

U tome neka vas prati zagovor Marije Majke Crkve, kojoj je Ivan Pavao II. povjerio novu evangelizaciju na početku trećeg tisućljeća, nazvavši je “Zvijezda nove evangelizacije”. Ona je sjajna zora i sigurna voditeljica našeg hoda (usp. NMI 58), u koju nam se ugledati i s pouzdanjem moliti za zagovor i zaštitu.

U Zagrebu, na svetkovinu Uznesenja Blažene Djevice Marije, Velika Gospa, 15. kolovoza 2002. godine.

† Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački, predsjednik HBK, v.r.

† Ivan Prenda, nadbiskup zadarski, potpredsjednik HBK, v.r.

† Marin Barišić, nadbiskup splitsko-makarski, v.r.

† Ivan Devčić, nadbiskup riječki, v.r.

† Slavomir Miklovič, vladika križevački, v.r.

† Slobodan Štambuk, biskup hvarski, v.r.

† Želimir Puljić, biskup dubrovački, v.r.

† Marin Srakić, biskup đakovački i srijemski, v.r.

† Juraj Jezerinac, vojni ordinarij, v.r.

† Marko Culej, biskup varaždinski, v.r.

- † Ante Ivas, biskup šibenski, v.r.
- † Antun Škvorčević, biskup požeški, v.r.
- † Ivan Milovan, biskup porečki i pulski, v.r.
- † Valter Župan, biskup krčki, v.r.
- † Mile Bogović, biskup gospićko-senjski, v.r.
- † Đuro Gašparović, pomoćni biskup đakovački i srijemski, v.r.
- † Josip Mrzljak, pomoćni biskup zagrebački, v.r.
- † Vlado Košić, pomoćni biskup zagrebački, v.r.
- † Đuro Hranić, pomoćni biskup đakovački i srijemski, v.r.

| -

KRATICE

- AN “Aetatis novae” /Nadolaskom novoga doba/ - Pastoralna uputa, Papinski sa-
vjet za sredstva javnog priopćavanja, Dokumenti 98, KS, 1992.
- CD “Christus Dominus” /Krist Gospodin/- Dekret o pastirskoj službi biskupa,
Dok. II. vat. koncila, KS, 1970.
- CIC “Codex Iuris Canonici” /Zakonik kanonskoga prava/ - Glas Koncila, 1988.
- CL “Christifideles laici” /Vjernici laici/ - Dokument o pozivu i poslanju laika u
Crkvi i u svijetu, Ivan Pavao II., Dokumenti 93, KS, 1990.
- DS H. Denzinger-A. Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum, Definitionum et
Declarationum de rebus fidei et morum (Barcelona-Freiburg i. Br.-Rom-New
York 1965).
- DSŽP Direktorij za službu i život prezbitera, Kongregacija za kler, IKA – Zagreb,
1994.
- DV “Dei Verbum” /Božju Riječ/ - Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi,
Dok. II. vat. koncila, KS, 1970.
- EN “Evangelii nuntiandi” /Naviještanje evanđelja/ - Papa Pavao VI., Dokumenti
50, KS, 1976.
- ES “Ecclesiam suam”/Crkvu svoju/ - Enciklika o putovima kojima Katolička Cr-
kva treba da izvršuje u naše doba svoju zadaću, Papa Pavao VI., Dokumenti
54, KS, 1979.
- ESE Evangelizirati “sekulariziranu” Evropu, Vijeće biskupskih konferencija Evro-
pe, Dokumenti 80, KS, 1986.
- FC “Familiaris consortio” /Obiteljska zajednica/ – Pobudnica Ivana Pavla II., Do-
kumenti 64, KS, 1981.
- GE “Gravissimum educationis” - Deklaracija o kršćanskom odgoju, Dok. II. vat.
koncila, KS, 1970.
- GS “Gaudium et spes” /Radost i nada/ - Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvre-
menom svijetu, Dok. II. vat. koncila, KS, 1970.
- HV “Humanae vitae” /Ljudski život/ - Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda,
Papa Pavao VI., Dokumenti 18, KS, 1968.
- IM “Inter mirifica” - Dekret o sredstvima društvenog saobraćanja, Dok. II. vat.
koncila, KS, 1970.
- KKC Katekizam Katoličke crkve, Hrvatska biskupska konferencija, Glas Koncila,
1994.
- LG “Lumen Gentium” /Svjetlo naroda/ Dogmatska konstitucija o Crkvi, Dok. II.
vat. koncila, KS, 1970.

- NMI “Novo millennio ineunte” /Ulaskom u novo tisućljeće/ - Apostolsko pismo Pape Ivana Pavla II., Dokumenti 127, KS, 2001.
- ODK Opći direktorij za katehezu, Kongregacija za kler, KS, 2000.
- OKD Opći katehetski direktorij, Sveti zbor za klerike, Dokumenti 38-39, KS, 1972.
- PC “Perfectae caritatis” – Dekret o prilagođenoj obnovi redovničkog života, Dok. II. vat. koncila, KS, 1970.
- PDV “Pastores dabo vobis” /Dat ću Vam pastire/ - Apostolska pobudnica o svećeničkoj izgradnji u sadašnjim prilikama, Papa Ivan Pavao II., Glas Koncila, 1992.
- PO “Presbyterorum ordinis” – Dekret o službi i životu prezbitera, Dok. II. vat. koncila, KS, 1970.
- PP “Pomirenje i pokora” /Reconciliatio et paenitentia/ - Pobudnica Pape Ivana Pavla II., Dokumenti 74, KS, 1985.
- RM “Redemptoris missio” – Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe, Ivan Pavao II., KS, 1991.
- SC “Sacrosanctum Concilium” – Konstitucija o svetoj liturgiji, Dok. II. vat. koncila, KS, 1970.
- SD “Salvifici doloris” /Spasonosno trpljenje/ - Apostolsko pismo Pape Ivana Pavla II., Dokumenti 70, KS, 1984.
- VC “Vita consecrata” – Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu, Ivan Pavao II., KS, 1996.
- ŽK Župna kateheza u obnovi župne zajednice, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb-Zadar, 2000.

SADRŽAJ

NA SVETOST POZVANI.....	1
UVOD.....	1
KRŠĆANSKA SVETOST.....	2
BOG DAROVATELJ I OBNOVITELJ SVETOSTI.....	2
Bog je jedini svet.....	2
Griješ - oskvrnuće svetosti.....	2
Božja ljubav i milosrđe - temelj naše nade.....	3
Crkva nastavlja Kristovo posvetiteljsko djelo.....	3
SVETOST IMA SVOJU POVIJEST I GEOGRAFIJU.....	4
Svetost u svjetlu utjelovljenja.....	4
Svetost u našem narodu.....	5
Živjeti svetost u nas znači boriti se protiv podjela, beznađa i posljedica rata.....	5
PASTORAL U SLUŽBI SVETOSTI.....	7
SLUŽBA NAVIJEŠTANJA.....	7
Propovijedanje Božje riječi.....	7
Kateheza.....	9
Životno svjedočanstvo.....	13
Obavijesna sredstva u službi naviještanja.....	15
SLUŽBA POSVEĆIVANJA.....	16
Priprema na sakramente.....	17
Katekumenat.....	18
Krštenje djece.....	18
Prva ispovijed i pričest.....	19
Sakrament potvrde.....	19
Nedjeljna euharistija.....	20
Sakrament pomirenja.....	21
Bolesničko pomazanje i pastoral bolesnika.....	23
Sveti red.....	25
Sakrament ženidbe.....	28
PASTIRSKA SLUŽBA.....	30
Neki naglasci biskupske pastirske službe u ovom povijesnom trenutku.....	31
Neki zadaci pastirske službe prezbitera kao suradnika biskupa.....	33
Osobe posvećenog života u ostvarivanju pastirskog poslanja Crkve.....	37
Vjernici laici u ostvarivanju pastirskog poslanja Crkve.....	39
ZAKLJUČAK.....	42
KRATICE.....	45
SADRŽAJ.....	47